Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 27 ФЕВРАЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 25 (7528). ★ Мах 3 коп.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюро 25 феврале хиннача заседане хьежар яйгача промышленноста кхы тӀа технически Ӏалашо яра хьакъехьа правительствас еннача предложенега. Из дош дувцача хана белгалдаькхар, яйга промышленность дегӀакхувлара тӀеххьарча хана дикка теркам тӀаухийталга, цхьабакъда, лоархӀамегӀйола изделеш хьаелга ледара дегӀаух отрасле. ЧӀоагӀа во кердайоах ассортимент, кхоачамболлаш сиха тоаяц продукце дикал. Из хьал эттад, керттерча даькъе, яйгача промышленноста производственни а Ӏилман а база технически тӀехьаюсаш хиларах. Отрасле болх беш я къаенна дуккха технологически оборудовани, ледара къестаду болх бечар къахьегара, быта, салаӀара хьалаш тоадара дешаш.

Политбюрос магайир яйгача промышленносте Ӏилма-технически прогресс сихъяра СССР Министрий Совета оттаяь программа. ЛаьрхӀад, 1988—1995 шерашка производство технически кердаяккхара, хӀанзарча техникахи технологехи шерра пайда эцара кӀийлен тӀа дикка дукхагӀа товараш арахецилга а цар дикал тоаелга а вӀаштӀехьдаккха. Къаьстта теркам тӀабахийтаб, бераштa, кагирхошта, иштта, боккхийча наха лаьрхӀа изделеш, наха спортивни занятеш чакхъяхаран хьинаре салаӀаран лаьрхӀа барзкъаш, кога гӀирс, бахача наха чӀоагӀа хоатташ дола керда, хӀанзара товараш дукхагӀа арахецалга.

СССР Энергетически программа кхоачашъяра, электроэнергетика дегӀакхувлара дешашка хьежаб. Белгалдоахар, хӀанзарча хьалашка халкъа боахама тешаме Ӏалашо яра, баха нах доагорца а энергеца а Ӏалашбара чӀоагӀа лоархӀаме долга, перестройка декхараш практически кхоачашдеча, хьинаре социальни политика чакхйоаккхача лоархӀамегӀдола хьал долга.

Цунца цхьана белгалдаькхар, СССР энергетически программагӀа лаьрхӀа, цхьадола лоархӀаме декхараш во кхоачашделга. Къаьстта чӀоагӀа сагото яйташ да электроэнергетика цӀенхаштта тӀехьайисар — экономикана интенсификаци яра лардаш, къахьегама овсарле дегӀаахар. СССР Минтяжмаша эшшача боарамашка лакха экономически оборудовани а прибораш а арахецалга Ӏалашдац, хӀаьта цо энерги кхояра, электростанцеш кхы тӀа технически Ӏалашъяреи реконструкци яреи политика кхоачашъелга юхаувз.

Доагора - энергетически доакъой, машиностроительни комплексий кулгалхошта хьалхадаькхад, къамаьл а доацаш СССР Энергетически программа кхоачаш ергйолаш, производственни мощносташ тӀакхетарга хьежжа, кхы тӀехьа ца тетташ царех дикагӀа пайда ийбергбола гӀулакхаш чакхдоахалга. Къаьстта теркам тӀабахийта беза доагора - энергетически ресурсаш кхояра режим чӀоагӀъяра, энергомашиностроене потенциал Ӏоаяра гӀулакха.

Полисбюрос ййица а ййица, могаяьй США Паччахьалкхен секретарь Дж. Шульц Москве визитагӀа венача хана, цунца М. С. Горбачевеи Н. И. Рыжковеи хиннача беседай итогаш, Э. А. Шеварднадзе хинна переговораш. Белгалдаькхар, лакхерча боараме советско - американски политически бувзамий сери Вашингтоне даь договораш кхоачашдара, Москве лакхерча боараме хургдолча кердача вӀашагӀкхетарга дешаш оттадареи документаш кийчдареи хьакъехьа цхьана беча балха интенсификаци еча чӀоагӀа лоархӀам болаш йолга.

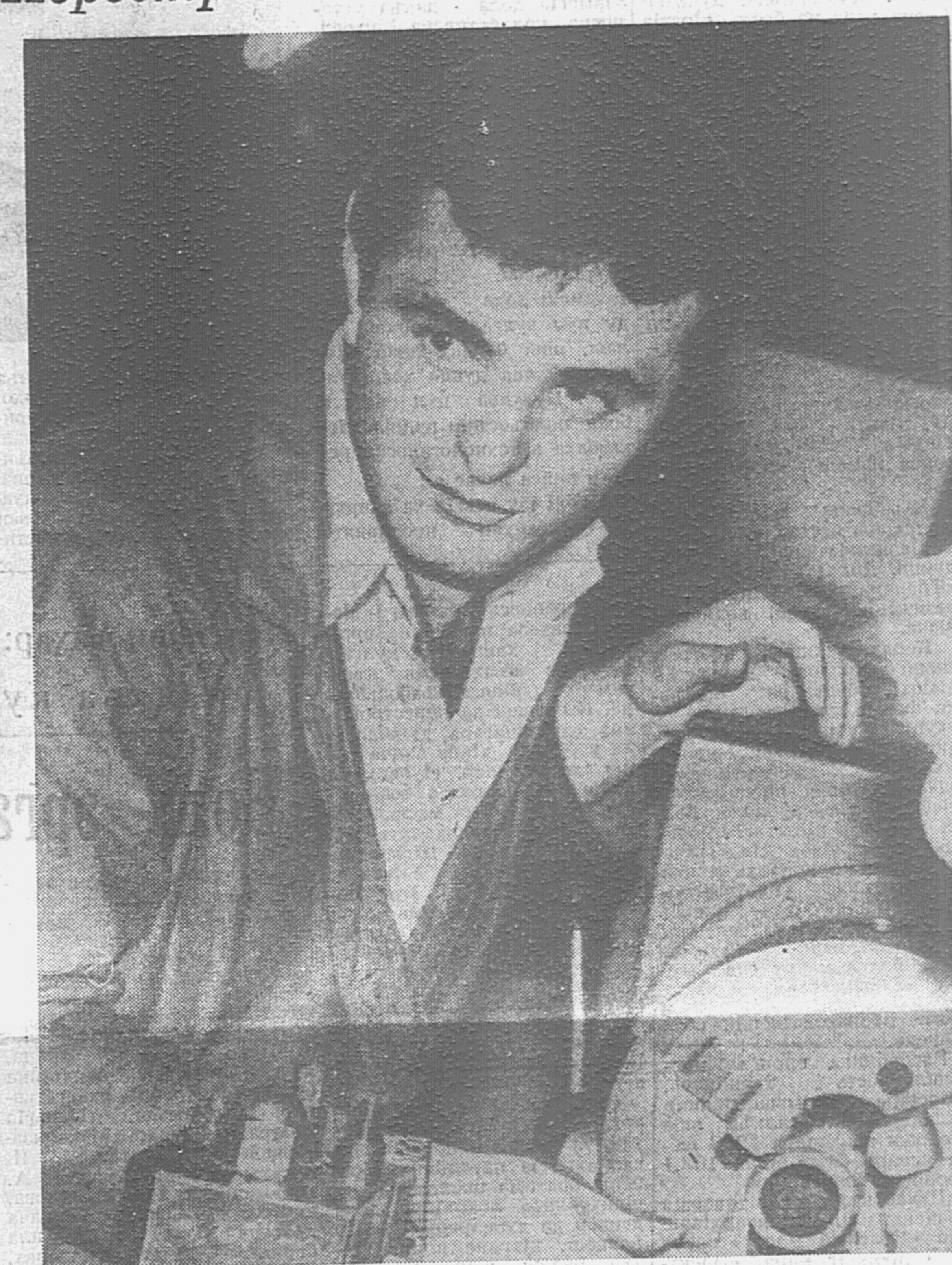
СССР а США а кулгалхоша хургдолча вӀашагӀкхетаре 1972 шера кулгаш яздаь ПРО-х дола договор цу тайпара лорадара хьалашка стратегически тӀагӀортара герзаш 50 процент кӀезигдарах дола договор дича из ядерни герзаш бокъонца кӀезигдара, массанена а йола кхерамзле чӀоагӀъяра гӀулакхе боккха гӀа баккхар хургдар.

Переговораш еча хана хьалхаяьха советски инициативаш, герз дӀадаккхара дукха йола проблемаш вӀаши дӀайохалургйолаш бола керда никъ лахара, региональни, конфликтни ситуацеш къоастаяра, советско - американски отношенеш бӀарчча хьанйцача дунеи тӀара хьалаш тоадара тӀаерзаяь я. Советски кулгалхой дӀахо а уж проблемаш , деррига дунеи халкъашта юкъера ситуацеш машаре дегӀакхувлара тӀехьа Советски Союзеи ВӀашагӀкхийттача Штатийи бехктокхам кхетабар хьахьокхача саббаре, цӀенхашта уйла еш къоастае кийча ба.

ЛадийгӀар, Праге хиннача Варшавски Договора доакъашхой - паччахьалкхенийн кхыча мехкашцарча гӀулакхий министрий вӀашагӀкхетара итогех болча Э. А. Шеварднадзе хоамага. Политбюрос раьза а хинна бийцар, вӀашагӀкхийттача хана союзникаша цхьа барт болаш хьалхаьца США-ца долча гӀулакхий хьакъехьа СССР-а цафца дага а яьнна, оттабаь конструктивни а лерраг1а а никъ.

КПСС ЦК Политбюро заседани хьежар Коммунистически парте а Советски паччахьалкхен а цхьадолча кхыча экономически социальни дешашка.

Перестройке хьалхалаттараш

Евлоев Хизар Назранерча ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» заводa токарь ва. Ше къахьегача инструментальни участка коллективе даькха ца Ӏеш, бӀарччача заводе а шийсий даккха аьттув баьннаб хьинар долча зӀамсага. Шийна тӀадилла декхар даим ханнахьа а боккхача бехктокхамца а кхоачашдеш хьавоагӀа из, дикал лакха йолаш хул цо хьа мел даьр. Новкъосташца безаме, эшачоа гӀо де кийча ва массаза а, цудухьа коллективе чӀоагӀа лоархӀаш саг ва Хизар.

Заводе шерра йоаржаяь лоаттаеча социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьавоагӀарех ва Х. Евлоев. Дукхаза котвийннав из къоначa токарашта юкъерча яхьашка, цудухьа доккхал а деш лелаю цо «ДикагӀвола къона болхло», «Коммунистически къахьегама ударник» яха сийдола цӀераш.

Балха ханах бизза пайда ийбаро, къахьегам лерраг1а вӀаштӀехьбаькха хиларо цун аьттув боалийт лакха говзал йолча производства ветеранашта нийсса сменни нормаш 15—20 процент тӀехкхоачашъе, хӀаьта цо хьаяь деталеш даим тӀехдика а хул.

СУРТА ТӀА: къона токарь Х. Евлоев.

Р. АУШЕВА сурт.

ПЛЕНУМА РЕШЕНЕША ХЬИНАР АЙДУ

Нийса гӀулакх да

Укх деношка чакхъяьлар вай вахаре ший тайпара моттиг дӀалоацаргйола КПСС ЦК Пленум «Юкъерчеи лакхерчеи школа перестройка леламах а из чакхъяккхара даькъера парте декхарех а» дола дош дийцар цо.

Массаболча советски наха санна, аз дег тӀара къоабалъеш хьаллоац цу пленума решенеш. Се языковед хиларах тарра, къаьстта са теркам тӀаззаб пленуме КПСС ЦК секретара Е. К. Лигачева яьча доклада тӀа меттах лаьца аьннача дешаша: «ХӀара мотт — вай юкъарча рузкъах къоастаде йиш йоаца дакъа да. Халахете а цхьайолча регионашка партийни, советски органашта уж дешаш къоастадеча реалистичности гибкости тaац, хӀаьта цхьайолча хана дош политически нийса кхетадац».

Вай районашкарча дукхагӀйолча школашка Ӏалаьмате ледара латт метташ Ӏомадара гӀулакх, къаьстта наьна мотт Ӏомабелга.

Из дика гучадоал тхо долча университете деша уж хьа ма баьхкинге а. Юкъера школа чакхъяьккха бола кагирхой цхьайолча хана юххьанцарча школа программа ховш а хилац.

Школана реформа е, аьнна дӀадоладаьча гӀулакхах а хӀанзалца дукха боккха пайда баьннабац, белгалла ала йиш я из вай республика школашка.

Цудухьа хӀанз КПСС Центральни Комитето дагалаьцар а ший Пленуме чӀоагӀдаьр а Ӏалаьмате дика гӀулакх да, из чакхдаккхара вай массавар оарцагӀвала а веза.

Р. АХРИЕВА, ЧИГУ доцент.

Кагирхой йоакхо ю

Берригача советски нахамо, аз дег тӀара къоабалдеш тӀаийцар КПСС ЦК февральски Пленуме юкъерчеи лакхерчеи школа перестройка яра де дезараш.

Керттера теркам тӀабахийта боагӀа къаьст-къаьстача дешархошта дукхагӀа дезаш дар дикагӀа хьехара. Из болх вӀаштӀехьбаргболаш, берий способносташ тӀа-тӀа кӀоаргъергйолаш тайп-тайпарча моделех школаш, интернаташ, берий цӀеноша хьаделла деза йоахар Пленуме.

Со университет яьккха яьнна шийшу дала доалл. Хьалхарча шера эрсий мотти литературеи хьехаш Малгобекски районе Йоккхача Ачалкхерча бархӀшерарча школе йолаш а, хӀанз школе-интернате йолаш а аз дика кхетадаьд, цхьаболча дешархошта атта Ӏомалуш йола предметаш, вокхарна низкъала мара Ӏомалуш ца хилар. ХӀаьта, шийна еза предмет ма хулла кӀоаргагӀа йовза а, Ӏомае а дешархо таро йолаш хуле, цох хьабоала пайда дукхагӀа хургба.

Л. ЯНДИЕВА, № 15 йолча школа-интерната хьехархо - воспитатель.

Боккхача лоархӀама хӀама

Халкъа образовани дӀахо дегӀайоалаяра хетаяьча КПСС ЦК февральски Пленумо, цигача КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева даьча къамаьло а вайна къагга хьагойт советски школа дегӀайоалаяра, хьалкхувш йолча тӀехьенна боагг1аш бола кхетам балара Коммунистически парте мел йоакхо ю.

РСФСР Просвещене Министерствана чуйоагӀача къаман школай Ӏилма - тохкама института Нохч - ГӀалгӀай филиала болхлоша дог гӀоздаларца тӀаийцар КПСС ЦК Пленума документаш. Педагогически Ӏилмана перестройка яра сеца латтилга дӀадаккхара доккха гӀо дергда цар. Ма дарра уж документаш дайзачул тӀехьагӀа дика кхетаду хьехархочун педагогически творчествана, цар шерра никъ хьабеллалга.

Юкъерчеи лакхерчеи школашка кардинальни хувцамаш дара Пленумо юкъейоалаяь установкаш тӀаерзаяь я перестройка хьале халкъа образоване дӀахо а демократи дегӀайоалаяра.

Къастта теркам тӀабахийтаб дешархошта патриотически, интернациональни кхетам лулга лакхдара, Советски Даьхенах доккхал дергдолаш уж хьалкхебара.

А. АРСАНУКАЕВ, РСФСР просвещене министерства къаман школий Ӏилма - тохкама института Нохч-ГӀалгӀай филиала партийни организаце секретарь.

СОВЕТСКИ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

1987 шера 8 декабре кулгаш яздаьча гаьна кхетар юккъерча боараме а кӀезигагӀа а дола, ракеташ дӀаяхарах долча СССР-аи США-неи юкъерча договорага хьежжа дӀаяха лерхӀ Малхбузерча Европа цхьадолча мехкашка юккъерча боараме гаьна йолха американски ракеташ оттаярах ГДР-еи ЧССР-еи територе тӀа оттаяь советски кӀезигагӀа гаьна йолха ОТР-22 (СС-12) яха ракеташ.

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически консультативни комитето 1987 шера мае Берлине хиннача совещане баьча бартагӀа дикача дагара хилар гойташ Советски правительствас решени яьй РСД-и РМД-и яхараш дӀаяхарах дола договор чӀоагӀ а далалехьа ГДР-еи ЧССР-еи территоре тӀара советски ОТР-22 (СС-12) яха ракеташ, цар пусковой установкаши йоагӀаш йола гӀо дара оборудовании цу паччахьалкхений правительствашца барта а долаш араяха. Уж цигара араяьха СССР территоре тӀа хьаяхьаргья цу договорaца дувзаденна исходни даннеш оттаярах баьча бартах йолча меморандума тӀа белгалъяьча моттигашка.

РЕЙД

КХЫБОЛА НИКЪ БАЦ

Укх тӀеххьарча шерашка тоъал юхадаьннад Сунженски района хьайбаш леладерий гӀулакхаш. КӀезигагӀа йоакх шура, бахача нахагара хьаэцача хьайбай чотагӀа кхоачашъю паччахьалкхенга дулх дохкара планаш, эсала я дукхагӀйолча фермай материальни база, хӀара шера кӀезига Ӏалашду доакъар. Къаьстта чӀоагӀа гучадоал уж айпаш Ӏан замалахь. Цох дувцаш я ер материал.

Эггара хьалха тхо кхаьчар «Путь к коммунизму» яхача колхоза шоллагӀча ферме. Цига тхоашта дайнар дувцале, массехк дош ала лов тхона хьайбай продукци йоаккхача, из паччахьалкхенга йохкача колхозо соахка а ер шу дӀадолалуш а даьчох. Из да веларгволаш дац. ДӀадахача шера дӀачуденнад 450 тонн дулх. Из хила дезачох 73 процент мара дац. Кхы дикагӀа дац гӀулакх шура йохкача а. Цох йола план 76 процент мара кхоачашъе аьттув баьннабац. Вешта аьлча, советски наьха шун тӀа ца кхоачаш дисар 165 тонн дулхи 848 тонн шуреи.

ТӀаккха корзагӀбаьхабий цу боахама кулгалхой, специалисташ, хьайбаш леладераш цу садуача гӀулакхо? Нагахьа санна, январа а, феврала а итогашка хьежача, гӀулакх вогӀа хиннадеце, дикалгахьа лестадац. Шура кхы а лаьгӀъеннай.

ХӀаьта из хӀана нийсденнад яхача хаттара жоп лаха гаьна ваха везаш хиланзар. Фермана дӀатӀа а кхачале, ча латтача тхона дайна сурт дега чӀоагӀа воацача сага бӀаргех хий даргдолаш дар. Иштта а боахаме тоъаш доаца доакъар дӀа-хьа кегадаь, дӀа-хьа кхийса уллар. Мел чӀоагӀа экспертиза яьккхача а вӀаштӀехьдаргдацар хьалха аргӀа лаьтта моттиг къоастае. Ӏолийга ча гора фермана хьатӀабоагӀача новкъа, лаьво кӀайдаьча кхай тӀа, кӀоагашка.

Ча дукха а долаш, из лораде дезаш хургдац-кх фермера гӀулакх яха уйла ессар тха дегашка. Цхьабакъда, дукхагӀча даькъе кӀалхьарцара леладеча чах а мерза модз хетача дӀакхаьчаб укхаза. Харцахьа-бакъахьа ферма коа дӀачувоаллача аьттехьа Ӏодоассадаь ухкар, оатаденна хьажкӀий гӀадамаши цхьа машина хиллал свеклаши. «Вар тесса нувхаш» ца аьлча кхы ала хӀама доацаш дар гӀадамаш, хӀаьта свекла хоттала керчайича санна яр.

— Ер доакъар а тха тхоай дац, — аьлар ферма бригадира Т. Шепилинас. — Из Къулбаседа - ХӀирий республикера тоннах пхиппа тума а телаш ийцад. Свекла а цигара я. Корта тӀабагӀа саг раьза хургвац ер нувхаш коа чуяхийта. Мел дукха доагор доадаьд машинаш дӀа-хьа хехкаш, гӀадамаш тӀадотташ, Ӏодоассадеш. Хьахинна цхьаккха пайда бац.

Т. Шепилинас хала а хеташ, дувц доакъар кхоачалуш латтарах, рацион тӀа-тӀа кӀезигъе езаш хиларах. Цунга хьежжа лаьгӀлу хьайоаккха шура а. Тхо ферме хиннача дийнахьа хьайбашта дӀакхаьчар 2,5 килограмм комбикорм, 25 килограмм силос, ча мара дацар. Йол духхьал Ӏаьсашта мара телац. Рационаца яцар дуккха а эшаш йола компаненташ. Кхоачаеннай жмых, эбаь кени горохи, доакъара свеклаш.

Тахан укхазарча кхийнашка 340 етт, 90 шинар, 260 Ӏаса латт. Цхьабакъда, укх халача деношка царна шоалта фу дергда, доакъар миштa Ӏалашдергда яхача хаттара дала жоп долаш бац ферма болхлой. Из мара дециий? Болх ца беш латт кормоцех, ара шелал эттача дийнахьа денз къайла латт ЦӀеча уголока ниӀ. Цунна тӀехьнахьа техача чӀега дӀоагӀа хьалаха а вӀаштӀехьдаланзар. Корах чухьежар тхо, наӀара хьекха басар деце, кхы «цӀе» хӀама дацар цу чу гуш. ХӀаьта «Социалистически яхьа экран» дехача кора когаметта лелаеш яр.

— Мехка керда хӀамаш хулга хов тхона. Телевизорга хьеж, радиога ладувгӀ, газеташ деш, — яхаш, дувцар, бригадира. — Колхоз ше шийна финансировани яра, самоокупаемостага яьккхалга а хов. Тхоаш да тхо боахама расчета хьисапе къахьегаш. Цхьабакъда, радикальни реформа кӀийленаш кӀоаргагӀа йовзара из кхоачам болаш дац. Укхаза специалиста дош эш. ХӀаьта тхона хьахозаш дац из. Ферме боагӀа никъ бицбеннаб колхоза цхьаболча кулгалхошта, царца партийни организаце секретарь А. Фарафонов а волаш. ТӀаккха дувца йиш йий идеологически балхах, экономически дешарах, социалистически яхьах...

Леткъар нах райпо кулгалхошта а. Наг-нагахьа мара чухьовзац ферма йолчахьа автолавка. Хьакхаьчача а яьсса хул из. Керттера товар — гӀаьленаш. ХӀаьта доярkашта, бежа Ӏушта хӀамаш ютта, тега машинаш, кога гӀирс, хоза барзкъаш эшалга дицденнад.

Кхоачамбоацараш дукха дале а, хӀаьта а ала йиш яц ферма коллективе хьинар долаш нах бац, аьнна. Болаш ба планех лоархӀа ца бераш а. Соахка тӀехьабусаш хьабаьхкаб Аушева Кейпа, Илиева Лиза, Бузуртанова Лемка.

— Хьалха хинна ала бац тха коллективе, — йоахар ферма болхлоша тхо дӀакъасташ.

Дукха ца говш «Заветы Ильича» яхача колхоза ферме дар тхо. Укхаза болча ши бӀаь гаргга Ӏаттах 85 мара бетташ бац. Дийнахьа цар лур юккъера лаьрхӀача 390 килограмм шура я. Цул совгӀа, дукха да ферме кагий доахан, Ӏаьсий. Эггара хьалха тха бӀарг тӀаэттар коа лостам хилара, цхьаннахьа гацар Ӏоежа улла йол, ча, Ӏояха комбикорм. Ца аьлча даргдац, дӀадахача шера паччахьалкхенга шура йохкара план колхоза тӀеххоачашъяьлгах. ЛийрхӀар 95 тонн мара йоацача, дӀачуденнад 123 тонн дулх.

ХӀаьта а сатедеш дац уж толамаш, хӀана аьлча кхоачашъяьяц колхозе хьайбай продукци яккхара план, алсамо да дулхагеи шурийгеи дӀадодар, доакъар кхоачалуш латт. ХӀама даьдац Ӏул тоадара а. Хьайбашта юкъе лелаш да 1982, 1983 шерашка даь «шинараш». Духхьал доакъар даар мара царех хьабоалаш пайда бац.

Ер шу дӀадоладелча денз болх беш яц кормоцех, еза флягаш кулгашца машина тӀа яха езаш хул дояркаш, во да къахьегамхой бытовой хьалаш.

Кердадар сов шортта юкъедоагӀа ферма балха. Укхаза вӀашагӀъеллай кхоъ дезала звено. МалагӀа хувцам баьб цу эргалонаша? Цу хаттара жоп луш колхоза председатела М. Костоева аьлар:

— ХьалхагӀа дукха бежанаш къе довш, доакъар доадеш моттигаш хулар, эсала яр наьха дисциплина. Болх кердача тайпара вӀаштӀехьбаьккхачул тӀехьагӀа цхьаь цаӀ бежан дӀа а къаьстадац, дисциплина толхаяьй аьнна сага бехк бе а бийзабац.

Иштта хул де дезар, дийнза даргдоацар хьадича. ХӀанзара декхар — дӀадоладаьр дизза чакхдаккхар, наьха инициатива ма хулла дегӀайоалаяр. ТӀаккха къоначa коллектива болх кхы а дикагӀа дӀагӀоргба.

Хьайбаш латтача чудаьлча тхона дайра екъача, кӀалхьарцар даьча моттиге латта хьайбаш. Хьайнашка шортта а дика а доакъар дар. Тхоаш чунийсденнар дезала звенос лелаю помещени йолга кхетадир оаха. Доахан тоаденна а цӀена а дар. ХӀара дийнахьа йиъ бӀаь грамм дозал тӀакхет царна, яхаш, дийцар тхога, берригача боахаме юккъера лаьрхӀача 170 грамм мара йоацача. ХӀара бӀаь Ӏатта тӀехьа дезткъа совгӀа Ӏасилг хьалкхедаьд. Лоаман хьалашка хьежача из дика хьокхам ба.

Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза ферме тхо кхаьчача делкъа ха яр. Деррига хьайбаш кхийнашкара аралаьхкадар. Тхона бӀаргадайнар тайп-тайпарча фух дола доахан дар. Цхьадараш сов чӀоагӀа хотто хьалдахарах бос къоасталургбоацача дӀакхаьчадар.

Доакъар кӀезига дисад укхаза а. Из хьахьокхаш дар даьсса хьайнаш.

— Цхьабакъда, оахош дӀадуллар дика хилийта гӀерт тхо, — йоах ферма заведующе З. Оздоева. — БӀаьсти тӀехьа ца йоале, тхоаш дика Ӏангара дарг да, аьнна, хет сона. ТӀеххоачашъяьй колхозо паччахьалкхенга шура йоахкара план. ЦӀаккха ца хиннача бесса дукха дӀачуденнад дулх — 262,2 тонн. Из 141 процент хул. Дика дӀадоладаьд тха коллективо карара шу а. Соахка укх хана хиннaчунца нийсийча тоъал тӀакхийттай шура.

Къамаьл дац, хьалха хиннaчунга хьежача, цхьадола хувцамаш хиннад ферме. Цунна тешал деш да хӀара бӀаь Ӏатта тӀехьа дукхагӀа Ӏаьсий хьалкхедар а. Укх тӀеххьарча деношка дӀачуденнача итт бежанах кхоъ лакхерча категорех хиннад. ДикагӀа пайда эца Ӏомабеннаб укхаза долаш долча доакъарах.

Шурийга дӀадодар тоъал лохде вӀаштӀехьдаьннад укхазарча хьайбаш леладерий, бакъда, дулхага дӀадодар хӀанз а дукха да. Цу тайпарча «багажаца» боахам лелабара кердача хьалашка яла хала хургда колхоза.

Лоаллаха укх лакхе йийца колхозаш. Бе-бе ба цар низ, таронаш, хьалаш. «Путь к коммунизму» яхача колхозо соахка ши миллион зе даьд, вокх шин боахамо боккха беце а, пайда баьб. ХӀанзара декхар цаӀ да цар — ма хулла дикагӀа а дукхагӀа а юртбоахама продукци паччахьалкхенга йохкар, наьха хьал-таро тоаяр. Кхыбола никъ бац.

Б. ХАШТЫРОВ, «Сунжа» яхача агропромышленни объедиенне керттера зоотехник;
А. ЧАБАЕВ, «Къахьегама байракх» яхача Сунженски районни газета корреспондент.
М. КАРТОЕВ, тха спец. корр.

Яхьа дневник

ЛаьрхӀар кхоачашду

Доккхий декхараш латт Грозненски района «Заря» яхача совхоза сомий бешамаш лелаерашта хьалхашка. Соахкара шу хаоттам дика боацаш хилар бахьан долаш, вӀаштӀехьдаланзар цхьайола планаш кхоачашъе. БӀаьш тонна Ӏажаш, кхораш, хьачаш, боалаш, кхыйола продукци дӀакхачанзар республике бахача нахага.

ДӀадахача шера декхар дӀатакхар а кердача шера план а кхоачашъяра динза даргдоаца хӀама хеташ я совхоза коллектив. Сомий бешамашка лоа улле а, ара шелал латте а цхьа ди даккхац укхазарча балхлоша гаьнашка фу хьал да ца хьожаш. Цхьайолча сомий беша хьахоз наха ду къамаьлаш, белар, херхо ду тата. Гаьнаш йоӀаш ба нах.

Из болх дика бовзаш, йоккха опыт йолаш ба сомий бешамаш лелаераш Кутаев Баьтарсолта, Орсаханов Насардин, Гайтамиров Абу, Исламгиреева Зара, кхыбараш. Хоадаь ткъовронаш укхаза Ӏокховсац, токкхайий бешал арайоах уж, лаьрххӀача моттиге дӀа а йихье, йоагаю.

Бригадир Орсаханов Рамзан чӀоагӀа раьза ва болхлошта. Царех моллагӀчох ала дӀайха дош корадоагӀа цунна. Тамаш а яц: юккъера лаьрхӀача хӀара болхлочо дийнахьа 20 га йоӀ. планагӀа йиъ мара йоацача.

— Кхозза тӀеххоачашду оаха тхоай социалистически декхараш, — йоах бригадира. — Цудухьа шеко яц бӀаьсти хьатӀакхачале деррига балхаш чакхдаргхиларах.

Деша дай бац

ШийтталагӀча пятилетка кхоалагӀча шера паччахьалкхенга 1510 килограмм шура йохка езаш ба Сунженски района ЦӀеча Арме цӀерагӀча колхоза хьайбаш леладераш. Цхьабакъда, дӀабахача январеи чакхбоалаш латтача февралеи результаташка хьежача гуш дац уж шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархӀабергхилар.

Январь бетта ерригa ехкар 116,9 тонн шура мара яц. Из шера заданега хьежача ворхӀ процент совгӀа мара яц. Цхьабакъда массарел чӀоагӀагӀа садуаш да цхьадолча деношка а кӀирашка а шура тӀа ца кхетарал меттел кхы а лаьгӀлуш хилар. Иштта нийсделар феврaль дӀаболалуш а. Цхьан кӀира йоккха шура хьалхарчунца нийсйича 1659 килограмм кӀезигагӀа хилар.

Юккъера лаьрхӀача хӀара беттача Ӏаттагара яьккхар 4,8 килограмм шура мара яц.

XIX Еррисоюзни партконференцена накъадолхаш

ХIАРА ДИЙНАХЬА ОВСАРЕ КЪАХЬЕГА!

ХАНО ДIАДЕХАРАШКА ХЬЕЖЖА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

ШийтталагIча пятилетка кхоалагIча шера январь бутт чакхбаьннаб. Республика промышленни предприятешна итогаш яьй бетта баьча балха.

Боккха лоархIам болаш да укх шера цхьоалагIча январе денз дукхагIйола предприятеш самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа болх бе йолаялар. Еррига арахецача продукцех 80 процент совгIа яр арахец хIанз кердача хьалашка болх беча промышленни предприятей коллективаша.

Бетта баьча балха итогаша хьахьокхачох Нохч-ГIалгIайчен еррига индустри хьанийцача январь бетта арахийца товарни продукци дукхагIа хилар соахка цу юкъа арахийцачул. Из къаьстта боккха лоархIам болаш да 1987 шера январь бетта планагIа лаьрхIачул арахийца продукци 3,6 процент кIезигагIа хиларга диллача.

Соахка январь бетта арахийцачул дукхагIа продукци арахийцай: «Оргтехника» яхача производственни объединене — 16 процент, «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 30 процент, Карабулакски химически реагентий заводе — 33 процент, карьероуправлене — 32 процент. Цу лостамагIа во доацаш толамаш даьхад кхы дукххача коллективаша а.

БIубенна дIадоладаьд ер шу республикерча мехкдаьттахоша а. Заданел совгIа цар даьккхад 10 эзар тонн мехкдаьттеи 10,9 миллион кубически метр гази.

Мехкдаьтта аппаратура, полиэтилен, цемент, чухьнахьеи тIехьнахьеи дувхаду пазата барзкъаш, дуккха йола кхачан продукташ арахецара паччахьалкхен заказаш графикал дикка хьалха кхоачашдеш да.

КарагIдийнна цхьадола толамаш дика дале а, кIезига дац цIенхашттара кхоачамбоацараши ца деш дисараши.

Хьалхарча даькъе белгалдаккха дезаш да продукцена поставкаш яра дола заказаш республика индустре 95 процент мара кхоачаш ца дар. Потребителашка дIа ца кхоачаш йисай 8 миллион сома маьха тайп-тайпара изделеши товараши.

Хьалха санна хIара пхелагIа йола предприяти хIана яц аьнна я шоай договорни декхараш кхоачаш ца деш. Цул совгIа уж кIезигагIа хилийтара хIанзалца хоалуш хьадаь хIама а дац.

Шоай потребителий декхараш дукха тIадисад мехкдаьтта чакхдоахараштa: потребителашка дIа ца кхоачаш йисача 8 миллион сома маьхерча продукцех ах совгIа яр цар бехкагIа йисай, Назрановски «Электроинструмент» завода коллективо поставкаш яра договорни декхараш 61 процент мара кхоачашдаьдац. тIадиса декхар 947 эзар сома маьха да, Ассински консервни завода коллективо ший смежникашта дIа ца йохьийташ йиса продукци 506 эзар сома маьха я, производственни швейни объединене — 320 эзар сома маьха, «Красный молот» заводо — 236 эзар сома маьха. Халахете а духхьал уж хинна Iац договорни декхараш кхоачаш ца деш йола предприятеш, дукккхача коллективашта традици а хинна дIаэттад из гIулакх.

Январь бетта потребителашка дIа ца кхоачаш лисад 75 тонн ацетон, 200 эзар етта кирпишк, 10 тонн хьаьна нахчаш, 170 тонн коа тIарча оалхазарий дулх.

Дуккхача предприятешеи объединенешеи январе боаггIача боарамагIа болх ца бара бахьан да поставщикаштеи потребителаштеи юкъера боахамий договораш оттаелга тIехьадалар. Кердача боахама законодательствага хьежжа из кампани чакхъяла езаш яр дIадахача шера цхьоалагIча январага кхачалехьа. Цхьабакъда, дукхагIйолча хана из болх чIоагIа тIехьабаьккха бир, бизза хIанз а чакхбаланза а ба. Иштта моттигаш нийсъелар боаггIача боарамагIа бийдал, материалаш, комплектующи оатхалаш ца лоаттаеш а.

Дукххача участкашка корзагIбаьнна хьувзаш, бетта тIеххьарча деношка штурмовщина еш а моттигаш нийсъелар. Масала, машинашъеча комплекса предприятешкеи гIишлон индустреи январь хьалхарча итт дийнахьа заказаш 60—70 процент мара кхоачашдаьдар. ТIадусаш дола декхараш дукхагIа хила доладелар кирпишкаш еча заводашка, хIаьта цар продукци чIоагIа эшаш я республикерча гIишлон организацешта.

Цхьайолча предприятешка январь бетта соахкарчул а кIезигагIа арахийцар продукци. Дикка вогIа болх бир «Трансмаш», «Пищемаш», цементни заводий коллективаша.

Керда техника, прогрессивни технологи, къахьегам вIаштIехьбаккхара бригадни форма шерра юкъе а кхувлаш, къахьегама дисциплина чIоагIъеш, производства эффективность лакхъеш йола предприятеш кIезига яц республике. Балха ха зехьа кIезигагIа йоаю, хIара болхлочоа дIалаьрхIача арахеца продукци дукхагIа хиннай «Грознефть», «Оргтехника» яхача производственни объединенешка, «Грознефтемаш» заводе, № 5 йолча маьхк еча заводе, «Грозненский» яхача молкомбинате, «Аргунводпром» производственни объединене.

Республика еррига промышленность хьанийцача, чхьагIара промышленность ца лаьрхIача, халкъа эша товараш арахецара 1988 шера январь бетта план 103,1 процент кхоачашйир.

Цхьабакъда, уж товараш арахецара планах лоархIаянзар «Красный молот» завод 54,5 процент мара, «Электроинструмент» завод — 60 процент, «Пищемаш» завод — 78,1 процент, «Чечениингушстройматериалы» производственни объединени — 81,8 процент. Паччахьалкхен заказага диллача ара ца хецаш йисай 4,2 эзар радиоприемни устройство, 28 эзар сома маьха швейни изделеш.

Халкъа эша товараш арахеца кооперативаш дукхагIа хилар. Бетта цар маьхалъяьккхар 266,9 эзар сом мах бола продукци.

Тахан вай экономика дикагIча оагIорахьа хувцалуш латт. Керда боахама механизм духхьал чIоагIлуш мара ягIац, цхьан юкъа ши экономика йолаш санна хургда гIулакх — кердача принципашка йоалари къаьнара юсаш яри. Из санна долча гIулакхо хоадамболлаш йола хало тIаоттаю, предприятей кулгалхошкара дIадех стандартни йоаца решенеши подходаши елга, духхьал традиционни яраш хинна а ца Iеш, иштта кердача проблемашта яраш а тIехьа.

Январь бетта итогаша хьахьокх перестройка наькъа тIара гIулакхаш цхьайолча моттигашка шаьра а чIоагIа а ца лелилга. Проблемаш, ца деш дисараш, кхоачамбоацараш хIанз а тIехьа кIезига дац. Ма могга уж сихагIа дIадахар хIара къахьегама коллектива сийлен гIулакх да.

Грозненски газ чакхйоахача завода чуйоагIача подразделенешта юкъе ший белггала моттиг дIалоацаш я хьалха ше къаьстта йола завод хинна Вознесенски отделени. Укхаза дикагIчарех я В. Клочков керте латтача комбинированни установка барттайна, интернациональни коллектив. Шерра йоаржаяь лоаттаеча социалистически яхье даим хьалха латташ хьайоагIарех а я из.

Дерригача технико-экономически хьокхамех йола январь бетта план тIеххкхоачаш а еш, предприятена хьахиннаб кхо бIаь эзар совгIа сом пайда, хIаьта цун лоархIамегIа дола дакъа установка коллективана кхоач. Иштта дика чакхдаьккхад цо дIадаха юбилейни шу а.

Кхыча подразделеней коллективаща лоаттаярал совгIа шоайла а шерра социалистически яхь лелаю установка операторашa, машинисташа, технологаша. Цу къовсаме массаза а белгалъювл воккхагIвола оператор Золотухин Валерий керте латта смена. Селлара дика толамаш даха сменана гIоду цун кулгалхо хьинар долаш, ший балхах дика кхеташ, нахаца дувца ховш хиларо. Цудухьа цун аьттув боал новкъостий шийна тIехьабаха а технологически режим нийса лелае а.

БархI шу совгIа ха яьнна В. Золотухин предприяте къахьега волавенна. Цу юкъа цох хиннав смена кулгалхо, новкъосташа из хержав бригада Совета председателала. Къонача коммуниста хьинаре кхоачашду ший производственни а юкъарча вахарера а декхараш. Из бахьан долаш цо лелаю коммунистически къахьегама ударника сийдола цIи. ДIаяхача пятилетке цунна карагIдийннарий беза мах беш Валерена еннай «цхьайтталагIча пятилетка ударник» яха еза цIи а. Иштта дика къахьегаш, перестройка еш хьалха латташ хьавоагIа из укх шера а. Чот а йоацаш, дукха я цунна енна сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ, премеш, кхыйола поощренеш.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТIА: воккхагIвола оператор В. Золотухин ший балха моттиге.

Автора сурт.

Партийни вахар: социалистически яхьа кулгалдеш

Болх эргабаьккха...

Назрановски района «Маяк» совхоза партийни организаци хьинаре кулгалде гIерт къахьегама къовсам вIаштIехьабоаккхача. Кхетадеш да перестройка яра саг шийгара дIаволавала везилга, хIана аьлча саг ше ца хувцалой, гIулакх а дикагIча оагIорахьа тоалургдац. Тха боахама массайолча участкашка хьалхалаттараш коммунисташ ба. Шоашкара масал а гойташ, къахьег КПСС членаша М. Бузуртанова — шера профиль йолча механизатора, М. Нальгиева — № 3 йолча шурий-товарни ферма заведующе, М. Хазбиева — водитела, Н. Базалаевас — дояркас, В. Евлоева — сомий бешамаш лелаеча бригада бригадира, Б. Дзаурова — керттерча агрономо, кхычар.

Эргабаьккхаб партийни организаце ший болх а, цIенхаштта кийч а йий, ший ханханнахьа ю партийни собранеш, боахама экономика дегIаххувлара лоархIаме дола дешаш да дувцараш. Къайле йоацаш, хIаране шийна хетар оалаш чакхъювл уж, тIаийду соцамаш кхоачашдара хаддаза тIахьожам лоаттабу.

Партийни организаце хьалхленца вIаштIехьдаьккхар совхоза тракторно-кхаш леладеча бригаде бригадни подряд юкъейоалаелга. Дукха къахьийгар коммуниста боахама керттерча агрономо Б. Дзаурова ялат кхедеча, доакъар кийчдеча кердача хьисапе болх вIаштIехьбоаккхаш.

Вахаро цкъа санна дуккхаза а хьахьекхад къахьегамхой йоакхо еча, цар инициатива хьаллоацача, царна хетачунга ладувгIача массаза толам боалаш хилар. № 1 йолча тракторно-кхаш леладеча бригада коллективо бетча балхага хьежача бIаргагу бригадни подрядах боала пайда мел боккха ба. Кердадар дIадолалуча кIезига бацар цох пайда баргхиларах шекбувлараш а хIама хургдац яхараш а. Кхо саг вIашагIтоха ца могаш хилча, 18 саг чувоагIа барттайна бригада юлургьяц, яхаш дувцар. Цхьабакъда, тIехьагIа хабараш дийшар. Механизатораша М. Бузуртанова, Я. Богатырева, М. Аущева, А. Албогачиева, О. Измайлова, кхычар дIахьекхар кердача хьисапе болх барах доала беркат. Ялат дIадерах, цунна Iунал дарах, хьувкъам бизза чуийца ,складашка дIаоттабарах бола бехктокхам бригадо шийна дIатIаийцар, кхыча бесса аьлча производства бизза дай а хинна, доал бе а делла дIаэттар уж. Цхьабакъда, атта м хиланзар. Кердача хьалашка болх бе ца ховраш е безам боацараш кIезига бацар.

Къахьегарга хьежжа толам а баьлар. Гурахьа дIадув ялат паччахьалкхенга дохкара план 102 процент кхоачашйир, шекара свекла — 103,7 процент, генараш — 100 процент. 1987 шера 9 бетта баьча балхах районе хьалхара моттиг яьккхар «Маяк» совхозо.

Кердача хьисапе болх вIаштIехьабаккхарах баьнна толам бар из. Нах тийшар шоай низах, дика дай санна боахама доал де баьлар уж.

Хьайбаш леладеча а тоалуш доагIа тха гIулакх. Хьалха ца хиннача тайпара дика кийчо яьй оаха уж Iангара дахара. Цхьан условни хьайбана лаьрхIа 28 доакъара единица Iалашъяьй. Хьайбаш леладечарна юкъе яьржача яхье хьалха латт доярхаш С. Нальгиева, Н. Вазалаева, скотник М. Медов. Тха боахаме дикагIчарех я М. Нальгиева кулгалду МТФ-3.

Боахама доалдара кердача методашка тхо даьлча гIоне хувцаденна, эргадаьнна тоъал дукха да. ХIаьта а партийни организаце хаддаза теркам тIалоаттабу динза дисараштa, къоастае езача проблемашта. Иззача хозрасчетаген ше-шийна финансировани ярген тхо даларо къаьгга хьахьокхаргда хьанна фу карагIдоал, гучабаргба хIаране мах. Тха совхоз района боахамашта юкъе зIамагIчарех. я, хIаьта болх беш бола нах боккхача боахамашка миссел ба. Цо хьахьокх тха къахьегама овсарле лоха йолга, дикагIа болх бе безилга.

Партийни организаце йоакхо е езаш цхьаькха а да — къахьегама а быта а хьалаш тоаделга. Социально-бытовой хьалаш таханарча дийнахьа дика дац тха. Юртбоахама машинаш дIаоттаяра а царна ремонт яра а кхыметтел кхоале а яц тхо долча. ДIа-са йига йиш йолаш цхьа сварочни агрегат, сомий бешамаш лелаечарна, механизаторашта лаьрхIа цхьа вагон-столови яц. Совхоза усадьбе хий дулилга хIанз а вIаштIехвадаьккха дац, цу гIулакха яьккха скважина, ехка турбаш яле а. Цхьайтта шу даьннад «Назраньсельэлектросета» кулгалхоша скважина йолча дIатIайоа электролини ца юлла. Ювцар ялар гаьна моттиг — лини йилла езаш йола еррига а юкъ цхьа километр мара яц.

Тхоашта хьалхашка латта проблемаш малагIаш я ховш а уж къоастаяра фу де деза ховш а да тхо. 1988 шера дIадоладаьд оаха совхоза коллектив кердача хьисапе болх бе Iомаелга. Цу гIулакха лаьрххIа дешар вIаштIехьдаьккхад. Тахан керттера лоархI оаха карарча шера а бIарччача пятилетка а заданеш толаме кхоачашъелга, къахьегама совгIаташца XIX партконференцена накъадолхалга. Цу гIулакха шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьегаш да тхо.

А. ЧИЛИЕВ,

«Маяк» совхоза партбюро секретарь.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

«Грознефть» производственни объединени;
Карабулакски химически реагентий завод;
СССР 60 шу дизара цIерагIа йола «Оргтехника» яха Грозненски производственни объединени;
«Грознефтемаш» завод;
«Промавтоматика» Iилма-производственни объединене опытни завод;
Электромеханически завод;
Кога гIирс бу фабрика;
Гудермесски медицински инструментий завод.

ТIЕХЬАБУСАРАШ

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени;
«Красный молот» завод;
ГI. Ахриева цIерагIа Назрановски «Электроинструмент» яха завод;
биохимически завод;
Назрановски трикотажни фабрика;
производственни швейни объединени;
«Чечениингушпромстройматериалы» производственни объединени;
Ассински консервни завод.

КЕРДАЧА ХЬАЛАШКА

«Аргунводстрой» производственни объединене аьшкбетона изделий цехе Жабаев Эрболта формовщикий бригадана тIакхаьчар со смена хувцача хана сихбенна цар цаI дувцаш. Дас санна болх бац вай йоахар болхлоша. СихагIа смена йистеяьккхачахьа, юхедисачун бала бац. Иштта дIахо даха йиш яц, йоахар цар.

Цар дувцачунга ладийгIача арахьара тIавенача сага хетаргдар тIехьаюсача коллектива телхарех цар дувцаш санна. Иштта мичад из. ХIаьта из бригада-м объединене эггара дикагIчарех цаI ма йий. Социалистически яхье хьалха латтача кхычарца цхьана цо доккха дакъа лаьцад паччахьалкхен план кхоачашъеча.

— Тха коллективо хьаю гидромелиоративни гIишлош хьалъеча эша ЛР-80 яха нийши НАК яха Iоакъийи, йоахар бригадира. План кхоачашъю, цунга хьежжа бригада члений алапи а во дац. Дерригa дика долаш санна да-кх, бакъда тахан гIулакх миштад аьлча карагIдаьнначох кхоачамбаь совца йиш йолаш дац. Къахьегама овсарлеи продукце дикали лакхъергйола тарона лаха еза.

ЛадийгIар аз тахан мугIарерча болхлоша дувцачунга, уж таронаш тха хилар кхета а дир. Хьожаргда вай: формовка яра тхона хьаяхь бетон. Цкъаза нийслу еррига формашка еттачул тIехьагIа, бетон юхеюсаш. Мича хьоргья из? ХьалхагIа, лечкъа хIана ду из, сиха ховра тхона иштта йисача бетонах фу де деза. ЧIоагIъялалехьа мIараш чудохкар оаха бетона, из чIоагIъелча хьалаца атта хургдолаш, тIаккха дIа а йихье кхалаж тIа дIакхоссар. Из чIоагIа Iаткъар материалаш кхояра, продукцега дIадодар кIезигдара, шоай производства даьй хилара йола болхлой уйла йохайора.

ХIанз гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцалу. ХIанз оаха лаьрхIад, нагахьа санна бетон юхеюсе, из дIа а ца кхоссаш цох лард йоллача дIайохийтаргйола блокаш е, хIанз хIара пролете хьахиннай иштта йола блокаш.

Болхлоша йоах уж хьаяра хIара коллектив формашца Iалашъе еза. Кхыдар а да тхона дагадоаллаш. Кхыйола формаш а тиша, латораш техка, цкъа а шозза а, я тха. Дика хилац цар чу хьаю хIамаш, цкъаза брак а хул.

Берсанукаев Руслана бригадана керда формаш еннай, хIаьта тхо тхоашта яларга хьежаш да.

Бригадиро дувцар шоашта эшараш. ГIулакх миштад аьлча, объединени боахама расчетага яла кийчлуш я. Къахьегам вIаштIехьбаккхара кердача формас цунца керда гIулакх хулга а дIадехаргда. Наха лов шоай балхах алапи эцарал совгIа, цох шоашта дега тоам хилар а. Таххане а холуш да шоай къахьегамах бухсоцаш дика хилар ловш болхлой хилар.

Шоай болх бокъонца бовза говзанчаш шоаш хилар хьахьекхад формовщикаша Даташов Асламбека, Мудаева Башарас, Хамзатова Зарас. Бригада толамаш гуш да. Царех дувцац бригадира, де дезачох дувц.

С.-С. САИДОВ.

Сунженски района боахамашта юкъе дикагIчарех цаI лоархIаш я Серноводскера В. И. Ленина цIерагIа йола колхоз. ДIадаха шу дикача хьокхамашца чакхдаьккхад цун коллективо, хIаьта хIанз чуийнна кийчо еш ба колхозхой кердача шера кхашкара балхаш дIадоладара. Цу гIулакха лаьрхIа еррига а лаьтта оахаш, ялат дIадувш йола техника кийчон мугIаре дIаоттаяьй, хIанз йистейоаккхаш латт тракторашта еш йола ремонт а.

Iурра денз сарралца сацац централльни усадьбана уллув йоаллача машинно-тракторни мастерске чу еттача жIовний, Iехача моторий гIараш, корашка а каст-каста хьаеллаш латтача наIарашка а гIолла араетталу сердал, цIе сийгаш. Цу «довна» да ва коллективе шерра яьржача социалистически яхье тIехдика хьокхамаш а гойташ, ший хьинар ца кходеш эш-эшшача сварка еш вола Ахмадов Ризван. 15 шу совгIа ха я цо сварщикалла болх бу.

А. СУРХОЕВ.

СУРТА ТIА: электросварщик Р. Ахмадов.

Автора сурт.

ДА ВОАЦА ФЕРМА

Формализм йолча хулар

Тахан, вай вахара еррига оагIонашка перестройка хулаш латтача хана, къаьстта боккха лоархIам болаш да социалистически яхьа формаех бизза пайда эцалга. Боахама расчет, шоаш шоашта финансировани елга, самоокупаемость санна дола гIулакхаш вай вахара юкъедахкаро дIадех социалистически яхьа формаш а эргаяьха тоаелга. Таханара яхь ирагIа а бухсоцаш хьахулар алсамдаккхара а тIаерзаяь хила еза. Цо лаха беза хIара къахьегамхочун дег чу бода никъ. Хьалха цу даькъе цхьа хIама лу аьнна моттийта леладаь гIулакхаш, е тIаьда дахча санна чопаш беш, йIовхали сердали ца луш, яьга яхь хIанз пайдана яц. Социалистически яхьа лоархIам болхлошта кIоаргагIа дIабовзийтара тIаберзабаь хила деза аьнна хет хIанз вай мехка шерра чакхдоалаш дола экономически дешар.

Цу хьакъехьара гIулакхаш мишта латт хьожаш укх деношка со хилар Назрановски района совхоз-техникума чуйоагIача шурий-товарни ферме. Эггара хьалха белгалдаккха безам ба хьайбаш леладерашта юкъе социалистически яхь йоаржаяри цу даькъе экономически кхетам балара болх белген укхаза гуш ца хилар.

«Перестройка» яхача деша маIан довзаш а из нийса кхетадеш а нагахь саг вац ферме. ХIаьта, цхьа болхло вац шийна доагIар фуд ца хар меттел, ше хьа фу даьд ховш а. Даим шоаш леладаьр да ферме тахан леладеш дар я. Дикача оагIорахьа ги йиллал хувцаденна хIама дац.

Цхьаь цаI доярка яц укхаза ше хьанца яхь лелаю ховш, бокъонца шийна хьалхашка латта декхараш довзаш. Цох лаьца хоам бу информаци гуш яц ферме. Духхьал шоаш болх бу моттиг малагIа я хар мара, кхы гунахьа хIама долаш бац укхазара хьайбаш леладераш. Экономически дешарах, къахьегама кердача методий кIийленаш йовзарах, цунга хьежжа социалистически яхь вIаштIехьъяккхарах вIалла дувцалга а яц. МоллагIдола хаттар дича, цец-амагIа баьле, мехкара воацача хьаьшийна санна бIарахьежар сона фермера цхьабола болхлой.

— Ферма хьайбаш леладераштa экономически кхетам балар хьакъехьа болх хIана битаб оаш тесса? — аьнна аз даьча хаттара жоп а луш, ферма учетчика Султыгов ТIахIира аьлар:

— ВIалла из фу болх ба а хац тхона-м. Аз укхаза болх бу пхи бутт мара бац, цу юкъа вIалла хеза а дац цу хьакъехьа саг йист хулаш.

— Ши кIира ха мара яц со укхаза болх беш вола,— яхаш дувц дIахо ферма бригадира Гандалоев Бек-Хана, — Цхьабакъда, со цецвоалаш да укхазара гIулакхаш. ЦIаккха сона дайна хIама дац ер. Болх хьабой а ца бой а сагота саг вац, е бехке вар малав ховш а дац.

Б. Гандалоева яхачогIа ши кIира мара дац цо болх бу. Цу хана денз ферма хьаэцаш ва из. Денна техникумера хьалкхувлаш студенташ ба, Iаьсий озача новкъостал дергдолаш. Ийза доалаш хьайбаш а дац, хьанийца йоалаш ферма а яц. Ши кIира ха а яьннай иштта уж кхеста. Лоацца аьлча, да волаш а воацаш а я ферма.

Со хиннача дийнахьа 21 студент вар техникумера вена, деш хIама а доацаш хайша багIаш.

— Iурра денз укхаза да тхо, хIанз а болх дIаболалург ма бий, аьнна, хIама дац, — яхаш леткъ группа староста Нальгиев Мувса.

Цхьабакъда, массарел тамаш йолаш дар трактористa Бориев Назира дийцар. Фермера хьал дагадоагIача вацар из. Шоай юрта Совета исполкомо шоашта шекар лац, яхаш чугIертар из.

— Оаш налогаш хьа ца лой, шекар хургдац шоана, аьннад тхога, — йоах цо.— алапи хьа ца нийцача дIаяла йиш йий из налог? ТIаккха, из тхона цIаккха а ханнахьа хьалой ала оаш.

Дукха бар ферме цхьацца бала кодабеш, балхах лаьца дош ца оала нах. Цхьабакъда, цар оаз дIахозаши уж теркалбеши саг-м вацар.

Бувца эшаш бац гойтара агитацен болх. Иштта, ала хIама дац дикагIа болча къахьегамхошта моральни а материальни а поощрени ярах а. Тесса дитад укхаза уж ши гIулакх. Цхьа саг вац ферме социалистически яхье толамаш дахарах белгалваьккха.

Мишта кхоачаш ду ферме паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара декхараш? ПланагIа 300 центнер йоагIача, 190 центнер мара яц цу коллективо январь бетта паччахьалкхенга ехка шура. ТIаккха квартальни план кхоачашъярга даха дог дий? Лечкъадац ферма болхлоша шоаш цох лоархIаберг ца хилар.

ХIанз а йовзац фермерча наха паччахьалкхен планаш, тIаэцанза да социалистически декхараш. Цу хьакъехьа фу де деза ховш бац кулгалхой. Багара дирст хьа а яьккха, дIахийца говр санна, ший лоIамегIа йитай ферма коллектив. Дуккхача ферма болхлоша яхачох, сагота бац боахама кулгалхой, керттера специалисташ цар гIулакха. Тайжача хи тIа кхаьчача санна, Iадда Iеш я партийни, профсоюзни организацеш.

Дувцал соахкара шоай балха хьокхамаш, аьнна аз даьча хаттара жоп дала саг коравинзар сона.

— Планаш тхоай кхоачашхинналга хов тхона, цхьабакъда, къаьгга фуд а малад а хац, — йоахар фермa кердача кулгалхоша.

ГIулакх хIанз иштта нийрча эттадале а, безам ба, дукккхача шерашка хьаьнала къахьегаш хьабоагIача фермa къахьегамхой цIераш яха. Уж ба дояркаш Баркинхоева Фади, Кодзоева Хеди, Даурбекова Радимхан, Китиева Циэш, бежа Iуй Ганиев Махьмад - Гири, Горчханов ИсмаIал, Даурбекова Маликат, кхыбараш. Теша лов цар а цар новкъосташа а из хьал хувцаргхиларах.

Дукха да ферме кхоачамбоацараш. «Хьожаргда тхо», «оарцагIа доврга», яха дешаш дIа а даьха, цIенхашта из болх тоабара оарцагIа баьлча бакъахьа хетар цу боахама кулгалхой.

М. МУТАЛИЕВ,

тха соб. корр.

ПАРТЕ ДОШ ХIАРАНЕ ДЕГАГА КХОАЧАДЕШ

Дукха ха я со агитатор вола, КПСС мугIарашка дIанийцачул тIехьагIа денз из болх беш ва со. Хоза дош алар духьа яхац аз «болх бу». Боккъалдар аьлча, агитатор хилар из болх белга да а да — хала, бехктокхаме болх. Дукха ха дезаш, дукха сатем эшаш, болх ба из. Дерригa а ха безам ба наьха: таханарча дийнахьа дунен тIарча политически хьалах, экономиках, литературахи искусствахи, Iилмахи техникахи. Дуккхача кхыча хIамаша а теркам тIаувз наьха.

Цудухьа моллагIа ца кхеташ хIама хилча эггара хьалха агитатор волча боагIа. ХIаьта цар оттадаьча хаттара уж кхетаргболча тайпара дизза жоп дала декхарийла ва агитатор. Сога хаьттача моллагIча идеологически активиста керттера декхар а да из. ХIана аьлча, наха эггара гаргагIа ва агитатор.

«Союзавтоматстром» яха Iилман-производственни объединени Iойиллача денз цига къахьегаш ва со. «Промавтоматикера» вера укхаза. Болх бешше а Грозненски мехкдаьтта института химико-технологически процессашта автоматизаци яра факультете деша эттар. Оатхалашта гальванизаци ярца бувзабенна бар са болх.

Из технологи чIоагIа говзал эшаш я. ХIаьта со се а Iомалора айса Iомадаьр наха а дIахьехар. Агитатора шортта бе болх бар укхаза. Мехка а доазол дехьарча а хьалах беседаш йора аз. ХIаьта наха шоай дог дизачох — производства гIулакхех дувцалга дех. Цудухьа дуккхача профессей къайле йовза езар, ерригa технологически процесс дика ховш хила везар.

ХIанз гальванически участка воккхагIа вола мастер ва со. Заготовительни участке, механически цехе гIолла чакхъяьле мара кхачац тхога оатхалаш. Эггара лоархIамегIа я тха участок. Малярнии гальваническии отделашка гIолла чоалхане обработка е еза царна. ЗIамига а гIалат ваьлча, дуккхача наьха къахьегам зехьа бов тарлу. Технологически процессашта тIахьожам лоаттабараи лостам телараи йола приборащ арахецача предприяте болх цхьаккха хIама доацаш хила беза.

Продукце дикалах, кхом бараи хьурмат дараи, къахьегама овсарле лакхъяра тIаерзаяь йола беседаш кIезига йиц аз нахаца. КIезига да ала йиш яц оаха хьадер а. ДегIаух тха опытни завод. дегIаух цун производство, тIаетталу арахеца продукци. Массехк шу хьалха хиннача хIанз дуккха а дикагIа я оаха арахеца продукци а. Из дерригa а ца зувш дисац наха. Цхьабакъда, шоашта карагI ца доалаш дисар, кхоачамбоацараш а шортта долга дика кхетаду цар.

Тахан сона дагаух КПСС XXVII съезда КПСС ЦК январскии июньскии (1987 ш.) Пленумийи материалаш ювцаш оаха яь беседаш. ХIама бе-башха ца хетараш бацар. Вай мохк социально-экономически даькъе дегIабоалабара тIадерзадаь наькъаш къоабал дарал совгIа, къахьегамхоша шоай практически гIулакхашца хьагойтар перестройка яра парте тIайица курс нийса йолга. Цудухьа хIара балха моттиге, порядоки дисциплиней хилара тIехьа къовсам дIаболабир цар.

Тха гальванически участке тIехьабувлилга, прогулаш елга цIенденна дIадаьлар. Иштта дIадаьлар корта бохабу малараш мелилга, хIама бе-башха ца хеталга. Нах дикагIа болх бе баьлар, цунга хьежжа лакхделар хьаэца алапи а:

ТIаккха дIахо? Агитатор хиларга хьежжа атта декхар дацар сона хьалхашка эттар. ХIана аьлча, экономике перестройка е йиш мичай хозрасчет юкъе ца йоалайича. Къахьегама хIаране юкъе хьоча даькъага (КТУ) хьежжа мах бе даьлар тхо балха. ХIаране цо хьадаьчунга хьежжа эцар алапи. Вешта аьлча, говзал лакхагIа йолчо дуккхагIа эцар ахча а. Укхаза коммунистий сатем боабеш цхьа хIама дар. Ше-ше къаьста хилар, цхьаволчо ший безам хилча (шийна ахча дезе) вIалла а тIера ца воалаш болх бора, шоллагIчо мичча бесса балха ди чакхдаьлча — сагота воацаш. Из хIама юкъера цIендаь дIадаккха дезар. Цудухьа подряди хозрасчети юкъейоалае лаьрхIар оаха. ХIанз болхлочо эцача алапе боарам ерригача бригада, участка бухсоццаш хьадачунга хьежжа да.

Атта гIулакх дац подряди хозрасчети балха юкъе йоалаелга. Психологически духьале хIанз а йохаяь яц укхаза. ХIанз са керттера декхар да (агитатор хиларга хьежжа) наьха сакхетам лакхбеш, кердачох доала беркат ма дарра дIаловзийталга.

Г. ГОЛИКОВ,
«Союзавтоматстром» ВНПО опытни завода воккхагIа вола мастер.

ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАР—МАССАНЕНА

АВТОШКОЛА ХЬАШТАШ ТЕРКАЛДЕШ

«...Вай де а доагIаш, доккхал де бокъо йолаш да советски пачхахьалкхе хьалъе доладала, дерригдунен исторе керда зама дIайолае ираз вайга кхачарах». В. И. Ленин уж дешаш тIаяздаь хоза даь стенд да ДОСААФ Сунженски автошкола ленински цIагIа дIачувоаллача хьалдоаллаш. Уж хIанз а, вай общественни сакхетам революционни хьисапе эргабоаккхача хана эггара хьалхарча аргIана доагIаш да.

Бакъда дешаш мелла хоза дале а, даьсса дус цар маIан кхоачаш ца дой. Уж кхоачашдара эш знанеш, творчески кхоачашъе еза проблемаш, практически юкъедоаладе деза уж.

Парте цунна боккха теркам тIабохийт, знанеш хьалйизара никъ вай производственни вахара дерригача доакъошкеи участкашкеи политически а экономически а дешара система тоаярах а лерхI. Из дош, укх тIехьарча шерашка кIезига теркалдеш, формализм йолаш хиннад. Цудухьа КПСС Центральни Комитето тIайицаб «Къахьегамхой политически экономическии дешара система эргаяккхарах бола» соцам. Идеологически балха цу лоархIамеча участке пайдане йола хьадда программа хиларах тарра, из хьаллаьцаб, мога а баьб коммуниста ша, парте боацараша, пропагандисташа, кхувш боагIараша.

Дешар эргадаккхара гIулакхаш ду кадраш марксистско-ленински тсореца кничъяра, идейно-нравственни чIоагIъяра, советски наьха йоккха политически культура, хIанзара экономически уйла хьахилийтара, мохк социально-экономически дегIаухилга сихдара парте лаьца никъ кIоаргга кхетабайтара общественни вахара ерригa сфераш кердаяхара.

Партийни комитеташта тIадиллар коммунистийи парте боацарийи марксистско-ленински дешара система организационни структура эргаякха. Из система хила еза маькара, массаза а кердайоаккхаш, практика керда хьашташ, наха духовни эшараш теркалдеш. Коммунисташеи парте боацарашеи шоаш парте теории практикеи Iомаеча дешара хIанзарча система керттера лостам ба.

Автошколе партийни собрани хилар. Цига дийцар «Политическии экономическии дешар эргадаккхара автошкола юххьанцарча партийни организаце декхар» яха дош. Собране баьхкараш та парторганизаце секретара В. М. Пузанова дIадовзийтар политическии экономическии дешара система керттера лостамаш. Цо белгалдаьккхар политически дешара структура шоай лоIаме къоастае партийни организацей бокъо хилар. Из деш теркал бе беза дешаргдарий образоване боарам, производственнии общественнии балха чулбацам, коллективайи цар кхоачашдеча декхарийи башхалонаш, хIаьта иштта квалифицированни пропагандисташ, дешара-материальни база.

Коммунисташи комсомольцаши деша декхарийла хилар дувца деза дешара формаши курсаши къоастае цар болча лоIамца, аьлар докладчико. Из иштта дале а, занятеех практически боала пайда хьадда дукхагIа хилийта беза. ДешабагIараш Iомабе беза кердача тайпара боахам лелабе, кхетаме доал де. Пачхахьалкхен юкъара гIулакх хиларах тарра, цар кхетамца гIулакх хила деза къахьегамца.

Перестройка кхоачашъеш хадданза чIоагIало лувца еза пропаганда ленински принципашца, большевизма сийлахь-йоккхача традицешца. Партийность, Iилма лард, хьадда дола исторически цIехьа гIулакх, вахарцара айхха бола бувзам ба политическии экономическии дешарах пайда эцара кIийле.

Докладчико из дерригa дийцар дег чура, паргIатта, наггахьа мара ше даьча йоазон тIа IотIа а ца хьожаш. Гушдар соцама материалаш цо бокъонца Iомаяьлга.

Бакъда уж шоай кIийленга диллача нийса дешаш да, хIаьта а тIехдаьнна «газетни» хет-кх ладувгIарашка хьежача, цар кIезига теркалдора дувцар.

Сона сайна а хетаделар укхаза дувца хIама дац, нийса да, шеко яц, аьнна — ладийгIар, тIайицар бартагIа йола решени, дIакъаьстар. Хьалха дукхагIча даькъе хулаш махиллара. Иштта дале а, дош дийцачул тIехьагIа моттигера «Цох малагIа вывод е йоагIа оаха?», — аьнна хьаттар. Массаза хулаш махиллара парторго жоп делар: «ХIаьта фуд вайна, парте райкомера рекомендацеши ДОСААФ обкомера методикеи ярга хьежаргда-кх». Собрани чакхъяьнначул тIехьагIа Валерий Михайловича аьлар, рекомендацеш хиланза яргьяц, цар вайна бокъонца новкъостал а дергда. ХIаьта хIиллане вела а къежа, дари дир: «Духхьала хьежаш хургда вай, аьлар аз лаьрхIа: ховра сона тха коммунисташта, преподавателашта духхьала лакхера Iочу яхачогIа болх булургбоацилга, къаьстта политически экономическии дешар санна долча гIулакха тIа хIаьта а. Царех хIаравар шоай профессе спецификагIа массазара пропагандист ва. Курсанташта технически знанеш ялара совгIа, гражданашта,— социалистически пачхахьалкхен эскара хургболча бIухошта кхетам бала беза».

Уж дешаш аьнначул тIехьагIа дукха гавезанзар къамаьлаш доладарга хьежаш. Фу перестройка я из?» «Мишта гойта еза оаха маькарлои тхоай лоIами хилар?» — Ше вaггIачара экхийта аьлар школа эггара къаьнагIволча ветерана преподавателa В. Ф. Шуликина, сабаре сих ца луш саг ше вале а. Цул тIехьагIа цо дийцар хьалхе а шийна къувлаш хиннар. Программни политически материалаш саго ше Iомаяра, цул тIехьагIа ше Iомадаьр политдешара занятешка дувцара мел эша таронаш я, яхаш дийцар цо, хIаьта а цхьайолча занятешка дикагIа кийчбенна а болаш лектораша хьехилга-м ловра. Царгара хьаIома а денна, воай лекторски группа хьае а воай курсанташта хьалхашка къамаьлаш де а йиш хургъяр. Вайна экономически дешарал дукхагIа эш педагогически дешар. Вайх дукхагIбараш «технараш» мара мичаб, курсанташ пайдане дIаэцаргйолаш дешара материал хьеха педагогически правилаш хац вайна. Вай гIулакхах лаьца лекцеш ешаре, вай хьехачох дукхагIа пайда баргбар. Педагогически «ликбез» хиланза яргьяц, яхача Шуликина аьннар ше хьаллоаце а, преподаватель К. П. Антоненко, раьза хиланзар экономически дешар кIезигагIча лоархIаме да, яхаш цо дувцачоа. «НагахЬа санна, масала, са взводе 10 саго, уж Iомабеш долла хIама даьчул тIехьагIа выпускной экзамен дIа ца лой, из маларра экономически зе ма дий,—аьлар Александр Петровича.

— Цудухьа экономика а йовза еза вайна, экономически категорешца уйла е Iомадала деза.

Кхыча школашта карагIдаьннараштеи цар гIалаташтеи тIагIолла Iомалургдолаш прессе араювла дикагIйола статьяш а ювца еза политическии экономическии дешара занятешка, аьлар цо дIахо. «Советский патриот» — яхача газета тIа араяьннача статья тIара цхьа моттиг Iойийшар цо. Цу тIа дувцар ДОСААФ автошколашка бригадни подряд юкъеяхьара опытах.

Преподавателa Р. Терлоева дийцар курсантех политинформаторий группа вIашагIтехача бакъахьа хеташ. Бакъда из предложени хьаллацанзар. Собрани чакхъяьннaчул тIехьагIа аз хаьттар преподавательга А. П. Васенковга — фу бахьан да из предложени хьал ца лацара, аьнна. Йист а ца хулаш еша ший курсанта текст елар цо сога. Эрсий меттала язъяьча текста тIа дукха гIалаташ дар. Из язъяьяр республика цхьа юкъера школа йистеяьккхача цхьан зIамигсаго, кхыметтел Ленина цIии даь цIии язъеча пхиъ гIалат а деш. Цунга юкъера школа яккхийтача педагогически коллективана дIалургда вай цох дола эхь. Из цаI хинна Iац иштта, кIезига бале а, болаш ба уж тайпа нах а. Цох дика кхетадергда планагIча малагIча контингентаца болх бе безаш хул автошкола коллектив. Халонаш йоккхий я, уж эшаяра декхараш а дац кIезига. ХIаьта а ший гIулакх де кхув коллектива. Цу тIехь цунна новкъостал ду политически дешара занятеша. Цудухьа дешабагIараша чIоагIа хьаллоац из дешар эргадаккхарах бола КПСС ЦК соцам.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

Мехка овлангара хувцаш ба агропромышленни комплекса гIулакх дара бола Iилма учреждeней болх.

Московски областе хьаяьй АПК Iилманца Iалашъю Центр. Цун керттера организаци а хинна дIаэттай РСФСР Нечерноземни зона Iилма-тохкама института кIийлен тIа хьаяь «Подмосковье» яха НПО. Юрта боахама производства лаьтта, хьайбаш практически леладара, доакъар Iалашдара, юртбоахама продукци чакхъяккхара дешашца дувзаденнача керттерча лостамий областа шийтта Iилма учреждени юкъейихьай цунна. «Подмосковье» яхача НПО Iилма-практически болх дIабаржарга хьежжа цун балхашта юкъеяхьийта мегаргъя керда технологеш, цхьан хIама лаьрхIа йола Iилма - производственни программаш, боахама договорни кIийлен тIарен самофинансировани тIареи системаш комплексни караерзаергйола кхыйола Iилма учреждeнеш, опытни станцеш.

«Подмосковье» яхача НПО интенсивни селекционни болх бу гурахьа дувча рожа, тритикале маьхерча доакъара культура керда сорташ хьадараи юкъедоаладараи.

СУРТА ТIА: тритикале селекце хьакъехьарча балхий кулгалхо юртбоахама Iилмай кандидат Анатолий Васильевич Сергеевн биологически Iилмай кандидат Татьяна Константиновна Зиминан «Подмосковье» яхача НПО тритикале дIайийнача теплице опытни участке.

Н. АКИМОВЕИ,
Д. СОКОЛОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Чехословаке къахьегамхоша реакци эшаяь 40 шу дузаш

ЦIаккха бовргбоацаш вежарашха йолча Чехословаке исторена юкъе бахаб февраль. Хетаргахьа, мехка ерригача городашка я цун цIерагIа улицаши майдаши. Цун цIи лелаю предприятеша, школаша, Iилма-технически институташа. Чехашеи словакашеи «котало яьккха февраль» оал цу беттах.

Къаьстта цу бетта классови къизача тIем тIа эшайир Чехословаке Коммунистически парте кулгал а деш, республика къахьегамхоша пачхахьалкхен переворот е гIийрта буржуазни реакци. Къаьстта чехословацки халкъа февральски коталоно хьабийллар революционни социально-экономически хувцамаш хилара никъ, социалистически общество хьаяра никъ, хьадда къоастайир мехка дунен тIа йола моттиги хьали, Советски Союзаца, социалистически содружества мехкашца чIоагIа йола ориентаци.

Котало енача феврала хIанзара цIей мехко 40-заллагIа белгалдоаккх. ВорхI пятилетка чакхъяьккхай республикас. ХIанз цун къахьегамхоша кхоачашъю директиваш Чехословаке Компарте XVII съездо къоастаяь йола бархIлагIа пятилетка. Уж мохк социально-экономически дегIаахара, дерригача халкъа вахара матернальнии культурнии боарам хадданза лакхбара йоккха программа я.

СУРТА ТIА: 1. Къахьегача халкъо реакци эшаяь йизза котало яккхара сийна хетаяь Праге Вацлавски майдане яь митинг; 2. коммунистий лидер Клемент Готвальд Праге Староместски майдане дуккха эзараш нах гулбеннача моттиге къамаьл деш волча хана (1948 шера февpале).

ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪ КОТДАЬЛАР

Чехословаки, 1947 шу чакхдоалаш. Республике йокъал оттарах ма хетта хьувкъам чуийцанзар. Цу шера чуийцача ялатеи коартолашеи, юрташкара амбараш ахнега кхоачаш мара хьалйизанзар. Итташ эзараш бола нах моцала бовр кхерам болаш дар. Халкъа боахам меттаоттабараи дегIакхувлараи йола шин шера план кхоачаш ца еш йисар.

ХIаьтта хиннача тIем тIа дика пайда баьча, йIаьхий йолча Америка чехословацки правительствос ялат дохка аьнна шийга даь дехар вIалла тIаэцанзар. Шоай мехкарча индустре, халкъа боахаме кегар хургболга гуш болча фабриканташеи помещикашеи гIадбаха кулгаш вIашагI а хьекхаш, йоахар: «Улица тIарча наьха вахара хьал вогIа мел хул, тхона дикагIа хет!»

Цу эттача халача хана вежарашха долча халкъана Советски Союзо новкъостал дир. Цо Чехословакена пайдане долча маьхагIа лоацца хана ялх бIаь эзар тонн ялат дала дош делар. Цу шера Кубане, Украине, Поволжье... йокъал этта йолаше а.

Цу цхьан ханна Чехословаке Компарте хьалхадаьккхар ахархошта новкъостал дара фонде кхы тIа средстваш. Iояра — 35 эзар болча миллионерашта налог тохалга. Къахьегамхоша шерра хьаллаьцар «БIаьхийча наха дIателийла уж! — яха лозунг. Къахьегамхой тIагIортарах правительство налога кердача тайпах долча закона проект тIаэца езача эттар.

1947, 1948 шерашка мехка кердача конституцена тIехьара къовсам ший боарамга кхаьчар, цига халкъа доккхагIдолча даькъа лоIам хьаллоацача КПЧ-с хьалхадоахар социально-экономически а политически а дегIаухача карагIдаьннар чIоагIделга, хIаьта цунца мехка керда социализмага бода никъ хьабеллалга.

Ден повестке эттар чехословацки общества керттера дош: дIахо фу дергда — социализм е капиталистически строяна реставраци елга?

...68 шу даьннача Мазанец Юлиусаца тхо Братиславе эггара къаьнагIча а хозагIча а дукха нах лелача Мира майда тIа гIолла дIадолх. Тхона юхxe гIолла шортта коляскаш хехкаш ба къона ноаной, лекцешкара чуухаш ба университета студенташ, Iай ший тайпара бIайха хьежача маьлхе хайша бIоахлуш ба къоаной.

ХIаьта Юлиуса сона дувц 40 шу хьалха хиннача событех. Дагаух 1948 шера низткъалча февральски деношка цу майда тIа хиннар.

Цу хана Чехословацки буржуазе гуччахьара выступлени йир. Цун викалаша национальни собране а правительстве а мехка лоархIамегIдолча законашта уж ца дувцийташ блокировани йир. 20 феврале къаман-социалистически, халкъа, демократически партей 12 министр отставке вахар. Цар расчет иштта яр: К. Готвальда кулгалдеча правительства болх толхабе, низ боллаш латта революционни процесс юкъагIа а яьккха, фуннагIа-моллагIа даь а республика Малхбузен хьисапе хувца гIортар.

Цул тIехьагIа американски публициста К. Марзане яздора, «Чехословаке цхьаккха лидер из гIожа провокаци е гIортарг вацар, нагахьа санна США-с хьаллоацарг ма вий аьнна ше тешаш хиннавецаре».

Цу дерригне хоадам беча къовсама сахьат хьатIакхаьчар. КПЧ-а тIахьехамах халкъа-демократически строй лораяра гIайттар бIаьш эзараш бола къахьегамхой.

Буржуазе чIоагIагIа долча реакционни даькъо герзашцара восстани яр кхераш, герз бе деллар болхлой классо а. Мехка йоккхагIйолча предприятешка халкъа милице отрядаш хьайора. Са наькъахо Мазанец Юлиус Словакерча милицейски ополчене командира заместителал хьожаваьвар. ХIаьта цун командир хиннав Вильям Шалгович, Словацки къаман совета хIанзара председатель.

— Уж са вахарера эггара дезагIдола, дицлургдоаца денош а, — дагаух Ю. Мазанеца. — Оаха цу хана вIалла наб яцар, тхона хIара сахьат маьхе дар. Болхлой герз леладе Iомабара, иштта предприятей, учреждeней администрацеша шоай оагIорахьара е гIертача саботажах уж дIакхетабора, нагахьа санна эшаш хилча зIамигача заводий, фабрикий болхлошта новкъостала милиционерий отрядаш йохийтар.

Цхьабакъда, сона 1944 шера Словацки къаман восстане дакъа лоацача хана Iомадаьр чIоагIа накъадоалар. ХIана Низки Татрашта юххе гIолла тIехвоалача хана аз лех тхоай партизанаш лийна наькъа такилгаш. Укхаза дукха новкъостий дIакъаьстар тхоах, цхьабакъда, кIезига моастагIий а боабинзар! ТIаккха Хьалхарча чехословацки эскара юкъе а волаш фашисташца тIом беш хиннав. Юха а буржуазена кара дахар духьа яьккха яр оаха республика кортмукъале?

Цхьабакъда, буржуазена хийттар кхоачашхиланзар. ТIом болча хана йIайхача лондонски кабинеташка баьгIача министраша, укхаза фашисташа яхар деш лийннача тайп-тайпарча промышленникаша, помещикаша теркал бинзар чехословацки халкъа дегIабена сакхетам, подпольни къовсаме а партизански тIемашка а дуккхача болхлоша Iоаяь опыт, лоалахочун Советски Союза йоккха авторитет.

— Сона дика дагадоагIа, — дIахо дувц Ю. Мазанеца, — реакционни низашта духьала еча керд-кердача митингех, демонстрацех бола хоам хьахаззалца айса мел сагот дора. Газеташа, радио, лаьрхIа бахийтача наха хоам бора городашка, юрташка, предприятешка, общественни организацешка Къаман фронта комитеташ хьахиларах.

21 феврале IуйрИйна тхо радиоприемникашка ладувгIаш дар, Прагера, Староместски майда тIа къахьегамхой митингах а цига Готвальд Клемента яьча выступленена а трансляци йора. «Аз тIахьех шо дерригаш а, — кхайкар из, 100 эзар саг волча халкъага — цIена чехаши словакаши, шо дерригаш а — болхлой, ахархой, ремесленникаш, зIамига торговцаш, интеллигенташ, цхьоагIо йолаш а шоайла кхотаденна а хила... ЦхьоагIо йолаш а юхадаргдоацаш а шо хуле, шун бакъдар котдаргда!»

Братиславе дуккхача эзараш болча болхлошеи ахархошеи дакъа а лоацаш, хинна манифестаци укх майда тIа чакхъяьлар, — йоах Ю. Мазанеца, — Цхьан къаьнарча здане балкона тIара къамаьл дир Словаке уполномоченней Корпуса керте латтача Гусак Густава. Цо КПЧ кулгалхоша цу деношка беча балхах йола информаци елар, иштта буржуазе лeладеча гIулакхашца лоаттабеча къовсаме фийла а денале а хилара тIахьийхар.

Цул тIехьагIа пачхахьалкхен учреждeнейи массови организацейи коллективаш шоашта юкъера реакционни элементаш дIаяха йолаелар. Заводски советий съезда тIахьехамах 24 феврале мехка къахьегамхоша дIадехар хьаллоацаш цхьан сахьата забастовка йир.

— Цу февральски деноша, республика городий улицашкарча хьало, — йоахар Ю. Мазанеца, — 1917 шера Октябре Россе хиннача событех долча советски кинофильмай сона дика йовзаш йола кадраш дагайохийтар. ТIоарска тужуркаш а тIаювхаш, пхьарсех зигаш а доахкаш, хаьна топаш а ядаш Братислава къаьнарча улицашка гIолла лелар болхлой, Заводской турбаш тIа ягIар цIе байракхаш. Бийсана грузовикашца дIа-хьа уха халкъа милице а хиннача партизаний а отрядаш. Особнякашкара кхера а бенна арахьежар бIаьхий нах. Майдашка а улицашка а хулар митингаш. ДагадоагIа тха патруль студентий группаца вIашагIкхийтача уж хеттa болалора: тхо малаш да, фу де гIерт, шоай согражданашца тIом сенна бу, аьле. Цхьабакъда, хьал иштта кхохкаденна дале а, цхьа топ яланзар.

25 феврале дерригне а хоадам беш дола хувцамаш хилар. Президента Э. Бенеша чIоагIийр К. Готвальд кертте латтача кердача правительства состав. Цунна чубоагIар коммунисташ, мехка социально-политически хувцамаш делга хьаллаьцача кхыча партей викалаш. Контрреволюционни переворот е гIортарах хIама хиланзар. ХIаьта буржуазе лидераш Малхбузехьа дIабахара чемоданаш хьалйиза болабелар.

Кхо ди даьлча Праге ахархой комиссей съезд хьайийллар. Цар дIахайтар шоаш кердача правительствах тешаш хилар. Делегаташ раьза хилар хьагойтар съезда девиза: «Болхло — ахархочоа тIехьа, ахархо — болхлочоа тIехьа».

...Чехословаке февраль чакхбоаллаш бIаьсти тIайоагIа. ЦIеной тховнаш бIайхача малхо дIоахлора, гаьнашта чIонак тохаш латтар, оалхазараша иллеш доахар.

Шовзткъа шу хьалха республике енар массазара бIаьсти яцар. Из хувцамий бIаьсти, кердача вахара бIаьсти яцар.

Феврало езийр бахача нахах аханел совгIа болхлой болча, дегIабенача индустриальни мехка социалистически ориентаци еш яьккха котало. КПЧ-с лостам телача цун сакхетама, организованноста боагIа толам баькхар.

Хьалхашка яр атта йоаца а йIаьха а социализм хьальяра процесс. Цхьабакъда керттердар цу февральски деношка къоастадир. Буржуази политически арена тIа ший моттиг дIахеца езача эттар. Мехка кхел хьалкъа чIоагIача кулгашта бе яхар.

Александр КУРАНОВ,
Братислава.
АПН соб. корр.

Специалиста хьехамаш

КХЕРАМЕ ЛАЗАР

Сибирски язва сиха даржаш а дIа-хьа доалаш а лазар да. Хьайбай дерригача тайпашта хинна ца Iеш, наха а кхераме да из. ДукхагIча даькъе аьхкий хьов из. Лазар доаржаде тарлу дулх дуача оалхазараша, оакхараша.

Сага хьадала тарлу сибирски язва лазар хинна деннача бежана дулх тедаш, цу лазарах цамогаш хиннача хьайба дулх лачча.

Цамогаш долча хьайба организма чура араяьннача сибирски язва микробах хьахул дуккхача шерашка лаьттанца, кхоца, хьайбаш латтача моттигашка яха тарлуш йола спораш. Дийнача организме кхаьчача царех сибирски язва микробаш хьахул.

Доха ца деш, аллийтача деннача бежана чу 3 — 4 дийнахьа йов микробаш. Цудухьа сибирски язва дIа ца даржийтара цунах денна бежан доха а ца деш, ше долча бесса лаьттах долла деза.

Сибирски язвах эггара аттагIа цамогаш хул доахан, жа, говраш.

Лазара инкубационни (гуча ца доалаш йола) юкъ 3—5 денгара 14 денга кхоач. Тайп-тайпарча хьайбаша цхьатарра такхац сибирски язва. Цун клинически формаш а тайп-тайпара хул. ДукхагIча даькъе лазар сиха чакхдоал, массехк сахьатагара дена 4 — 5 денга кхаччалца йолча юкъа. Геттара сихача формах цамогаш хинна бежан, тIахьежача хоалуш хIама а доацаш, сих-сиха садаха долалу, хьувзаш гобоах, хорш еча санна эгаду, кIезига саувзаш а илле, ла. Цу лазара гуччахьара белгалонаш я мерех, багах, тIехьашкахьара цIий а доаллаш хIама араахар. Делча цу сахьате дест бежан, сихха талха долалу. ВIалла йиш яц сибирски язвах деннад, аьнна хеташ дола бежан дохаде. Иштта дайнача доахана хлорни кIир тIахьарца е кхыча дезинфицирующи средствашца обработка е могаду. Денна бежан къайладаккха деза мозийи жIалеши тIакхоачаргдоацаш, хIаьта ветеринарни болхлой хьежачул тIехьагIа доагаде а деза.

Цамогаш хинна доахан лаьттача а дайначул тIехьагIа уж даьдача а моттигашка дикка дезинфекци е еза. Цамогаш хиннача хьайбай цIий, царна чура араихха хIама, ца дуаш диса доакъар, кIалхьарцар, кхо доагаде деза.

Ветеринарни болхлоша, де доагIаш дола гIулакхаш а даь, арадалийта бокъо яллалца, доажаде арадаха йиш яц цамогаш хинна дайнача хьайбашца лийнараш.

Вай республика территорех дийцача, ала деза, вайна новкъа дале а, из тахханалца цу инфекце даькъе тешаме йоацарашта юкъе хилар. Доахан, жа, говраш сибирски язвах цамогаш хулаш хIара шера нийслу Надтеречни, Урус-Мартановски, Веденски, Сунженски, Шалински районашка. Сибирски язвах соахка май бетта Галашка ши бежан делар. Уж юрта бахача наьха дар. Хьайбаш цамогаш хилара а довра а бахьанаш тохкаш гучадаьлар, дайнараш сибирски язвана духьала молхаш ца тохаш дисараш хиннилга. Цудухьа шоай доалахьа жа, гаьзерий, доахан, говраш ханнахьа сибирски язвана духьа йолча наха шоай хьайбашта хьала маьхий деттийта деза. Цу тайпара профилактика еш, шер-шера маьхий детт ветеринарни болхлоша колхозашкий, совхозашкий, бахача наьха хьайбашта. Вай республика хьалашка планови вакцинаци яра дикагIа йола ха я бIаьсти яла йолаенна ха, гуйре. Цхьабакъда, маьхий мичча хана а деттийта мегаргда. ВIалла а йиш яц хьакханза ца доалаш урс хьекхача хьайба дулх общественни кхачан предприяте дIачуэца, лабораторе анализ янза дола, ветеринарни лора тешал доаца дулх эца.

Б. ДИКАЕВ,
НГI НИВС воккхагIвола Iилман болхло, ветеринарни Iилмай кандидат.

ЯЗДАРХОЧУН ТРИБУНА

БАКЪДАРИ ЛИТЕРАТУРЕИ

НАЬХА уйлаш, цар оамалаш хувцалга, ший мехка виза гражданин патриот - интернационалист волаш саг хьалкхевелга, дегIавоалавелга — из литературана тIадежа декхар да. Творчески интеллигенци наьха уйлаш хувцара ший гарггагIара гIонча лоархI парте, из хьежаш я хIанз вай обществе хулаш латта революционни хувцамаш хьагойташ йола произведенеш яздархоша хьакхолларга. Бокъонца ше мадарра бакъдар хьагойташ йола произведенеш я хIанз халкъа эшараш.

Историко - революционни тематиках йолча йоккхийча а кагийча а произведенеш тIа цар автораша нохчаштеи, гIалгIаштеи, эрсий халкъаи юкъе Советски Iаьдал бахьан цхьана къовсам лоаттабеш хьахинна доттагIал тоъал хьагойтад, бакъда из ала йиш яц Сийлахь - боккха Даймехка тIом лаьттача шерех лаьна дувцарех. Литературан произведенеш тIа къаьстта моттиг дIалаца езаш я вай республика доазонашка фашистий эскара духьала хиннача тIема событеш. Ховш ма дий, укхаза фронт а тыл а цаI хинналга. Из цхьанне а харцде йиш йоаца бакъдар да. ТIаккха хIанз массадолча хIаман бакъдар хьагуадаккха, долчча бесса дIагойта дезача хана цунах доаггIаш дола дош ца оалаш Iе бокъо йий яздархой? Яц.

ХIара шера Коталон ди дезде вай республика районашка хьаухача вIашагIбетталуча ветеранаша дувц моастагIчоа духьала тIема чIоагIленаш ярца а иштта кхычунца а тIем тIа латтача эскара юрташка бахача наха даьча новкъосталах. ХIаьта из новкъостал, кхычахьара хьатIадоагIа наькъаш моастагIчо дIалийца хиларах; эскара кхача лоаттабе хала хьалаш тIаэттача хана, мел лоархIаме дар дувца мича эш.

Фашисташа шоаш лоал ца оттабеш, цIенбаь хIалак ца беш бисарах нохчийн гIалгIайн даим сий де, баркал яха дезаш ба вай республика доазонашка байнача салташта, хIанз дийна болча ветеранашта. Эггара хьалха эрсий къамах болча тIемахошта. Гитлера къизача планаша лерхIаш хиннад Кавказ караерзаяьчул тIехьагIа дерригa лоаман къамаш доадаь дIадаха.

Массехк вежарий кашамаш да МагIалбике бирсача 1942 шера тIем тIа байна салтий дIабехка. БIаьш ба уж. Цар шоай вахар дIаденнад Гитлера дага хиннар кхоачаш ца хилийтара. Сий ду цар республике бахача наха, сий деш тIаийбу Коталон ЦIей дезде хьауха ветеранаш.

Цу ветеранаша дувцараша, царна дагадоагIараша цхьайола моттиг дIалаьцай «ДогIанха даш делхаш» яхача са кердача романа тIа. ДIададахача шера арадаьлар из. Къаьстта са теркам тIаззар шин ветерано дийцачо. Инарален медсанбата санинструкторен.

«Битва за Кавказ» цIи йолча А. А. Гречкос яздаьча книжка тIа вувцаш ва 52-ча танкови бригада командир В. И. Филиппов. ХIанз инарал-лейтенант ва из. МагIалбике кIал ШинаргIаюкъ лораеш хиннай цун бригада 1942 шера эггара бирсагIа тIом лаьттача хана. Из моттиг чIоагIа лоархIам болаш хиннай шаьрача ШинаргIаюкъе гIолла Грознена тIабаха лийрхIача фашистий планаш кхоачаш ца хилийтара. Сентябрь бутт бовш фашистий танкай колонна — 120 танк — йолаеннай цига гIолла Грозненгахьа. Итт сахьатаи ах сахьатан тIом баьб Филиппова танкови бригадо царна духьала. 53 танк хIалакьяьй, вожаш юхаяьхай. ХIалакьяьй Гитлера эггара дикагIа лоархIаш хиннача СС «Викинг» цIи йолча дивизе полк. Инарал-лейтенанта ший дагалувцамаш тIа иштта дувц (МагIалбикерча музее да уж дагалувцамаш), юрташка бахача наха шоашта даьча новкъосталах:

«СоагIапчарчен, Долакоарчен, Инаркъерчен наха новкъостал дора тха бригадерча тIемахошта танкашта духьаленаш еча, окопаш йоахача. ДукхагIа йолча хана цар шоаш хьалхагIа хьахоаттар малагIа новкъостал эш аьле, командирех саг юрта веча. Сона дагалатт бахача наха шоай патриотизм хьагойташ хинна цхьа хIама. Цкъа блиндажа чу хьачу а ваьнна, адъютанто аьлар сога; со волча вена ши саг ва, аьнна. Хьачубахкийта аьлар аз. Ха яха ши къонах вар уж шиъ.

— Тхона хов, — аьлар цар, — хIанз наькъаш моастагIчо дIалийца хиларах эскара кхача лоаттабе хала долга. Шоана цхьа жа Iул дIадала даьхкад тхо. Iул хьалалла массехк тIемахо вийхар цар. Пхи бIаь устагIа бар уж. ХIара денна 8—10 устагIа бувра оаха тIемахошта. Из доккха новкъостал дар».

ДАГАДОАГIА сона цкъа ше МагIалбике енайолаш 176 стрелкови дивизе 109 стрелковн полка медсанбате болх беш хиннача санинструктора Е. В. Пивоваровас дийцар. Ачалкхе хиннад из.

«Цкъа доарахошта хIама дуадеш доахкар тхо. Дийнахь дар из. Делкъийга. Ара фега, Iийне дагIар тхо. Вена тхона духхьала баь тIа Iохайра ши воккхасаг. Инст ца хулаш бIарахьежаш багIар уж, оаха царна фу дуаду хьежаш санна. Эсала бар тха кхача. Салтечун паекал совгIа кхы царна дуаде хIама дацар. Доарахочоа, моллагIа а цамогаш волча сага а дика даахIама ма эший. Тха таро яцар из дала.

БIарахьежаш а баьгIа, кортош а лостадаь, кхы йист ца хулаш бахар боккхий нах. ТIаккха шоллагIча дийнахьа кхалнах баьхкар тхо долча, даахIамаш дахьаш. Сискалаш, кхехкаяь котамаш, фуаш, чамеш чуи пелаш чуи маша даьтта, кIолдаш... Цецдаьннача дисар тхо. Хьанийцача бакъахьа да, юхадахьийтача бакъахьа да ца ховш. ТIаккха тха начальника аьлар: «Шоаш раьза а болаш, шоай лоIамагIа денадеций цар уж даахIамаш. Хьаэца. ЧIоагIа баркал аьлар оаха цу юртарча наха. ХIанз а ях. Оаха цига мел яьккхача хана цахаддаш хIара денна даахIамаш кхухьар цар доарахошта. Из тхона цIаккха дицлургдац».

Цу тайпарча масалаша пайда лургба патриотизмеи интернационализмеи дешаш нийса кхетаде. Патриотически интернациональнии уйла йолаш вай къона тIехье, хьалкхеяра ший халкъа истори мадарра довзийта деза цунна. Къаьстта а Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашкара истори. Довза деза цу ханара дикадар а зуламе хиннар а. Бакъдар аьлча, хIанз нийслу кепайоазон тIа Нохч - ГIалгIай халкъо даь дикадар кIалтIадаккха, воча оагIонгахьара хьахьокха гIерташ. ТIема шерашка нийсденна зуламе хIамаш доккхийде, уж дерригача халкъа дIакачдохка гIертараш. Цар яздераш кIалхьош дола, къаман истори нийсса хьагойташ дола йоазонаш хилийта декхарийла ба яздарой а историкаш а. Мишта хиннад тIема шерашкара хьал вай республике, фу деш хиннад халкъ, малагIа новкъостал даьд цо фашисташта духьала лаьттача ЦIеча Эскара, малагIа дакъа юкъедихьад моастагIа юхатохара? Уж дерригa хIамаш нийсса, шоаш мадарра хьагойташ ца хилча, шоашта хезар, цхьаболчар шоашта товш дар а дувц. ХIаьта харц хабарех зе мара пайда баргбац патриотически интернациональнии кхетам балара. Айса аьнначоа масалаш доаладергда аз. Декабрь бетта «Литературни газета» тIеи «Звезда» яхача журнала тIеи араяьннача шин материала тIа цар автораш гIерт нохчаштеи гIалгIаштеи 1944 шера уж Казахстане дIабохийтача хана ца боагIаш баь бехк бакъбе. Цар яхачох республике восстани а хиннай, дуккхача наха немцашца оагIув билла а хиннаб, даймохк бехка а хиннаб.

Уж харц йоазонаш хургдацар, нагахьа санна цу хана халкъа карагIа мел даьннача дикачох, тIем тIа, тыле цун къонагаша даьхача толамех бокъонца бакъдар дукхагIа яздаьдаларе. Фуд вай цу харц йоазонашта духьалтоха, тIема ханара халкъа истори мадарра хьагойташ дар? Цунах яздаьд лоацо Нохч - ГIалгIай АССР историе очеркаш тIа, М. Абазатова книжка тIа. Уж арадаьнна пхийтта шу хинна а Iац. Царех хьалхагIа, 28 шу хьалха, арадаьннад В. И. Филькина «Нохч - ГIалгIай партийни организаци Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа» яха книжка. Уж книжкаш диц а деннад наха. Кердадараш хьакхоллаш дац. Цудухьа республике кхычахьара хьаухача наха хац Нохч-ГIалгIайче моастагIчо дIалаьца хиннай е хиннаяц. Цхьабараша укхаза фашисташ хиннабий а, вокхар мел ха яьккхай а, аьле хоатт. Из ховш ца хилар бахьан долаш хургда-кх хIанз массе а газеташ тIеи журналаш тIеи айяь ювцаш йолча А. Приставкина «Бийса яьккхар дошоча морхилго» яхача повеста тIарча цхьаболча персонажаша яхар: «Цар-м шоай синош Гитлерага дехка хиннад, цар кхалнах немцашца бийша баьдаб». Вай халкъ да дувцаш дар. Из произведени араяьнна шу дуз кастта. Фу аьннад цунах вай критикаша, историкаша? ХIамма а аьннадац. Со-м валлац повесть во могае, бакъда, массанахьа критикаша из ювцаш хилча, йоашхаш хилча, из цхьа хIама: хиннабац тха республике фашисташ, биллабац царца тха халкъо оагIув ала-м дезар. Ший ханнахьа из аьннадаларе, центральни кепайоазон тIа дувцаргдацар тайп-тайпарча авторaша вайнахах харц хабараш. Из бехк тхоашта хьатIаэца боагIа оаха, яздархоша.

ХIанз а произведенеш тIа наха дIадовзийтанза да нохчашеи гIалгIашеи Брестски крепость лораеш 1941 шера тIом болабеннача деношка дакъа лацарах дола бакъдар. ХIаьта из хьалкхувш йоагIача тIехьенна патриотически кхетам балара мел лоархIам болаш да дувца а мича деза. Сергей Смирновс ше яздаьча «Брестски крепость» цIи йолча книжка тIа аьннад: «Кхыча областашкарчул дукхагIа крепость лораеш хиннараш нийсбелар сона Кубане — 40 гаргга». ХIаьта вай республикера цига дакъа лоацаш ши бIаьннел тIех хиннаб. Цхьабараш, байнаб цу деношка, вожаш фашистий гонна юкъера баьнна, партизанал деш хиннаб. ЦIи хеза разведчик Цароев Iалдал а цигара волавеннав ший партизана наькъагIа, Ошаев Халида яздаьд Бресте моастагIчоа духьала тIом беш вай республикерча наха, царна юкъе дуккха а дукхагIа нохчийи гIалгIайи а болаш — дакъа лацарах дола книжка. Из книжка ший хана арадаьннадац. ХIанз республика яздархой Союза правлене кепатоха могадаьд из, дийха а дийхад арахецалга.

Архивни документаша тешалду 1942 шера, вай республика доазонашка геттара тIом михьарбаьннача хана шоай лоIамагIа ши эзар совгIа нохчийи гIалгIайн кагийнах тIем тIа баха хиларах. Цар дакъа лаьцар моастагIчоа духьала тIом беш хиннача 4-ча Кубански дошлой корпусе. Корпуса командир хиннача инарала Кириченкос иштта яздаьдар вай мехкахоех Нохч - ГIалгIай обкомагеи Совнаркомагеи: «Шун нах—Нохч-ГIалгIайчера тIемахой—майра латташ ба тIем тIа, вай халкъа бакъболча къонгий къонахчал хьа а гойташ». Дика тешал дора вай республикера бахача тIемахошта Закавказски фронта тIема совето а. Цул тIехьагIа 1943 шу долалуш шоза кхы а бахар вайнах шоай лоIамагIа тIем тIа. Цига шоай патриотизм хьа а гойтар.

УЖ а кхыдола а масалаш дицдалийта йиш яц, довзийта деза уж къонача тIехьенна. БоккхагIчар вахарцара дика масал хьаэцаш хилча, дикагIа каяргья къонача тIехьенна патриотически интернациональнии кхетам бала. Масал бакъдолчун тIара хьанийца мара хила йиш яц. Цу даькъе кIезига яздаьд лоаман районашка вIашагIкхийтта хиннача бандаша лаьча зулмех. Царех дола бакъдар а дIадовзийта деза литературан произведенеш тIа. Бокъонца дола бакъдар довзаш ца хилча харц хабараш арадоах, доацар IотIатох. ХIаьта бакъдар дувцаш хилча ала деза, цу бандашта духьала лоаттабаьча къовсаме дакъа лоацаш мугIарера къахьегамхой, колхозникаш хинналга. Архива материалаша тешал ду цу къовсаме массехк колхознико шоай вахар дIаденна хилара, ткъаьннел тIех болчарна правительственни совгIаташ денна хилара. Бандашта, Iаьдала моастагIашта духьала хинна хилар, цар лерхIаш хиннар кхоачаш ца хилийтара цо ший дакъа юкъедихьалга гойташ да уж масалаш. Цунах язъяь произведенеш хIанз укх сахьате вай литературе геттара кIезига я. Магомадов Хьамида «Операци сатоссаш дIайолаергья вай», Дацагов Салмана «Къаьстта йола поручени». Цигга чакхйоал цу произведеней список.

Наха дагадоагIаш, тIема ветеранаша лоархIам беш да МагIалбика дехьагIа ШинаргIаюкъе моастагIчоа никъ бехкаш тIема чIоагIаленаш еш даь балхаш. «Грозненский рабочий» газето 1942 шера 5 сентябре яздора цига Долакоани Ачалкхени районашкарча 2000 гаргга болча наха эскара командоване оттаяьча ханна окопаш а танкашта духьала ор а даьккхад, яхаш. Из бахьан долаш совгIат денна нах лехар аз цу ханарча газеташ тIара а архива материалаш тIара а. Саг коравиизар. ХIаьта цу хана республика кулгалхоех хиннача цхьаниега аз хаьттача, цо цига цхьаккха хIама даьдац аьлар. Из со цецвоаккхаш дар, хIана аьлча со се а уж чIоагIаленаш еча дакъа лоацаш хиннадаь. Цудухьа яц-кх наха карагIдаьначун мах беш йола материалаш. Из да из бакъдар дицдалийтар.

Цхьа саг коравир сона цу районашкара правительственни совгIат денна. Из вар «Знак Почета» яха орден енна Котиков Iалауддин. ШинаргIаюкъе эггара тIом бирсбеннача хана Пседахски района бувзама контора начальник хиннав из. Вахар со из волча, Яндаре вах из. Къамаьл дича гучадаьлар Котиков цу хана Iалаьмате боккха лоархIам бола декхар кхоачашдеш хинналга. МоастагIчоа духьала мадаггара дийнахьа а бус а тIом беш долча вай эскара доакъой штабашта юкъе телефона бувзам лоаттабеш хиннав из. Иштта шоай дакъа моастагIа эшавара юкъедихьа, шераш дIададахарах бицбенна нах кхы а короргба. ТIема бирсача шера цхьацца лоархIаме гIулакхаш кхоачашдеш хиннаб вай районашкара нах. Гучабаха беза уж, язде деза царех. Къонача тIехьенна патриотически кхетам балара лоархIаме да из.

Патриотическии интернациональнии дешаш шоайла вIаши бувзам болаш да. Интернационализм а, патриотизм а вIаши дувзаденна да хIанз Афганистана ший мохк, ший вахар, кортамукъале лорае новкъостал деш болча вай мехкахой. Царех а кIезига яздаьд вай яздархоша. Чахкиев СаIида массехк очерк мара кхы цIи яккха хIама яц вай. Бакъдар, аьлча, царех-м йоккха художественни произведени язъе йоагIар.

Дукха хIамаш да Нохч-ГIалгIайчен истореца халкъа патриотизманеи интернационализманеи тешалдеш. Бакъда, вай халкъа кхыча къамашкара, къаьстта эрсий халкъагара, хьахинна дикаш а да литературе йоаггIаш йола моттиг дIалаца езаш.

ВАЙНА дагалатташ, даим дагалаттаргдолаш а да кхыча къамий, къаьстта а эрсий халкъа, новкъостал бахьан долаш халача 1944—45 шерашка Казахстане вайнаьха къам хIалак ца хулаш диса низ кхачар. Нохчашцеи гIалгIашцеи гоамал хургйолаш кийчо яь хиннаяле а, Казахстане бахача эрсаша а украинцаша а шоашта могачох новкъостал дора вайнаха цу халача хана, гIулакх даим иштта хург ца хиларах, хувцалургхиларах тешам болийташ дош оалар. Къаьгта дола цхьа масал дагалатт сона. Цхьан саго дийцар сона, из. Цхьан эрсий дезала цIагIа ховшабаь хиннаб Калахстане дIакхаьчача вайнаьха дезал. БIаргаш дайнача даьнаьнаца шу даьнна кIаьнк а вуташ, кхай тIа канаш лохьаде ухаш хиннай нана. Iуйранна из а цун мар а арабаьлча шортта когий шарх хозаш хиннад йоккхача сага. — «Малав цига?» — аьна хоатташ хиннад вайнаьха меттала. Саг юхайистхулаш хиннавац. Когий шарх юхарадодаш хиннад. Канаш а лохьадаь нана цIаеча кора тIа латташ шурий банка хиннай. Енар малав ховш хиннадац.

Иштта хиннад цхьа иттех дийнахьа. Эггара тIехьа а гучадаьннад шура кхихьар цар лоалахо эрсий сесаг йолга.

— Шо кхераме, унзара нах да, яхащ дийцадар тхога, — аьннад сесаго. — Лоралуш хила а аьннадар. Шо-м кхыбараш мо нах ма хиннадий.

Уж тайпа масалаш-м кхы а хургда.

ДоттагIал хало тIаэттача гучадоал, оалаш да, хало тIаэттача дайзад нохчаштеи гIалгIаштеи, шоашцара эрсий дог-уйла, доттагIал. Из а да литература тIа ший моттиг дIалаца езаш.

Эрсий къамах бола специалисташ бар вай интеллигенци, вайнаьха болхлой класс хьахилара новкъостал даьраш. Эрсий литератураи яздархойи новкъосталца хьахилар революци хилалехьа наьна меттала йоазуви литературеи ца хиннача нохчийи гIалгIайи шоай литература. Эрсий хьехархой бар Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашха вайнаьха юрташка школаш хьаелла новкъостал даьраш, вай берашта хьийхараш. Вай боккхагIчарна, хIанз кховзткъара баьннараштa дагабоагIа уж, даим баркал а йоах из бахьан долаш. Цудухьа дагахьа чIоагIа бохам боал, моллагIча вай юрта арахьара тIабаьхкача эрсий къамах болча специалисташта халахетар даьд аьнна хьахезача. Бакъдар аьлча, цу цхьаболча хулиганий оамалаш йолча наха карагIдаьннача воча хIамай вай халкъашта юкъерча доттагIала зе де низ-м кхоачаргбац, хIаьта а халахет-кх иззаморг хиннад, аьнна хьахезача. Царех хIарадар кулг тесса дита йиш йолаш дац, боаггIаш бола бехк бе беза из. гIалат шийгара далийтачоа. Цхьа хIама дийцар сона цу даькъе теркалде мегаргдолаш. Ресторане хиннад из. Геттара чураваьннача вайнаьха къамах волча хулигано эрсий кхалсага — официанткана халахетар дича, бIеха яппараш йича, цу чу хинна вайнах кхалсага тIаэттаб, хулиган юхатехав. Уж тайпа масалаш кхы а короргда. Вайнаьха къама — из дерригa хьанийцача — эрсий халкъаца дика, доттагIлен дог - уйлен да.

Цу дог-уйлана Iоткъам байта йиш яц цхьацца болча националистически уйлен нигати долча хулиганашта карагIдувлача воча, зенерча гIулакхашка. Царех хIаранена цIенхаштта а эгIазалах йизза йола а духьале е йоагIа. Бакъдар аьлча, республике болх бе хьаухаш болча къонача специалисташа дика масал хьаэцаре пайдана хургдар дукккхача шерашка вайнаьха юрташка балхаш деш, барттайна бахаш болча хьехархой, лорий, кхычар вахарцара. Вай мохк, шоаш укхаза Iо а баь, хьалкхийча санна, беза ба царна, дика дог - уйлен я цун халкъаца.

Литература декхарийла да цу проблемах а ший дош ала. Вайна эш халкъашта юкъера барттайна вахар, доттагIал хьагойта ца Iеш, цу даькъе нийслуш долча кхоачамбоацарех дола бакъдар хьагойташ йола произведенеш а. Халкъий доттагIала Iоткъам беш дола хIамаш, цар чулоацами маIани националистически е шовинистически бар аьнна бе-башха ца лоархIаш — дIадаха деза. Из а вож а цхьатарра зене да халкъий доттагIала. Из а вож а ца хьоадеш, цар боаггIаш бола мах ца беш дитача, из цу хIамашца машар белга да, къовсам ца лоаттабелга да.

Массе а оагIонгахьара дегIавена вола социалистически обществера саг патриот-интернационалист хила веза. Цу даькъе боккха лоархIам болаш да ше мадарра исторе а тахханарча вахара а бакъдар довзаш хилар. Из довзийтара бехктокхаме декхар тIадежад литературана.

БОКОВ Ахьмад.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ФЕВРАЛЬ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Концерт.
9.10 — «ХIана, сендухьа». Бераштa лаьрхIа передача.
9.40 — Телевизионни документальни фильм.
10.05 — Кхерамзлен болам.
10.35 — Инде фестиваль СССР-ре. Халхар дер Субраманьям.
11.00 — XIX КПСС Ерригсоюзни конференцена накъадолхаш. Дизза къамаьл. Парткоми перестройкеи. Донецки партийни организаце кердача хьалашка ший болх тоабарах.
12.30 — «СелаIад» яха халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Болата ящик», «Маьчечара хьастам» (Ирланди).
12.50 — Поэзе минуташ.
12.55 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Конькобежни спорт. 1000 м. Кхалнах. Калгарера передача.
13.25 — Социализма мехкашка. Телевизионни журнал.
13.55 — Массанена а хIаранена а.
14.30, 23.05 — Кердадараш.
14.40 — Хьайбай дунен тIа.
15.40 — Халкъа инструментий оазаш.
16.10 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Хоккей. Финальни группа командай матч. Калгарера передача.
18.10 — Мультфильм.
18.25 — «9-гIа студи».
19.25 — Дезала экран. «Ца хьокхаш дисача акха зизай мугI». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Шоаттден сайрийна. Телевизионни довзар. Евгений Евстигнеев.
23.15 — Х. Фелисиано концерт (США).

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Перспектива». Телеобозрени.
8.55 — Телевизионни театральни абонемент. В. Шекспир «Гамлет».
9.45 — «Дахалахь, Лаьтта».
10.45 — «УнахцIено».
11.35 — «Олимпага бода никъ». Кинорепортаж.
11.50 — «Агропром: гIулакхаши нахи».
12.20 — Киножурнал.
12.30 — «Мишта ях хьо, клуб?». Пролетбата цIерагIа ДК.
13.00 — Халкъа кхоллам. Самодеятельни исполнителий конкурс (нохчий меттала).
14.00 — «Предчувствие любви». Субтитрашца художественни фильм.
15.05 — КВН-88. Ивановски Паччахьалкхен медицински институтеи Башкирски юртбоахама институтеи командай вIашагIкхетар.
17.10 — Реклама.
17.15 — «Бека, пандар». 1-гIа передача.
18.30 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Горнолыжни спорт. Кхалнах. Хоккей. Финальни группа командай матч. Калгарера передача. Перерыв йолча хана — (19.40) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Москве гIолла никъбар».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Документальни фильма экран. «Онежская быль».
22.35 — XV Iан Олимпийски Ловзараш. Лыжни спорт. 50 км. МаIанах. Бобслей. Калгарера передача.

28 ФЕВРАЛЬ
КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Кердадараш.
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Дерригa ха безам ба». Киножурнал.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — Будильник.
10.00 — «ГIулахк ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйрийнара почта». Музыкальни передача.
11.30 — Перестройка: проблемаши соцамаши. Школеи вахари.
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Ашарарий киоск.
15.15 — Поэзе минуташ.
15.20 — «Ералаш» яха журнал.
15.30 — Фаьлг болча хьоашалгIа. «Серебряная пряжа Каролины». Художественни фильм. (Таллинфильм 1985 ш.).
17.00 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Фигурни катани. Кхалнах. ЛоIаме программа.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Сатем ца хилар, е кинора гIулакхаш мишта лел?». Киношера итогаш.
20.00 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Лыжни двоеборье. 15 км. Калгарера трансляци.
21.00 — Ха.
21.40 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Хоккей. Финальни группа командай матч. Бобслей. Калгарера трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаотта.
8.20 — Наьна школа.
8.50 — Портреташ. И. Пущин.
9.50 — Социологи: запросаши комментареши. В. В. Куйбышева цIерагIча «Электрозавод» яхача московски производственни объединене коллективаца социологий вIашагIкхетар.
10.30 — Эрсий къамаьл.
11.05 — Iилма-довзийтара фильм.
11.25 — «Iилма: теори, эксперимент, практика».
11.55 — «Если вам за...».
12.40 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Горнолыжни спорт. Слалом. МаIанах. Конькобежни спорт. 1500 м. Кхалнах. Лыжни двоеборье. Трамплина тIара кхувсавалар. Хоккей. Финальни группа командай матч. 2—3-гIа периодаш. Калгарера передача.
15.55 — Телевизионни музыкальни абонемент. 4-гIа передача.
16.55 — Документальни фильм.
17.15 — «Бека, пандар». 2-гIа передача.
18.30 — Документальни фильм.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Безаме цхьогал»: Мультфильм.
20.15 — Iилма-довзийтара фильм.
20.35 — Реклама.
20.40 — «СелаIад» яха халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Болата ящик», «Маьчечара хьастам», «Iеха жIали» (Ирланди).
21.00 — Ха.
21.40 — «Мухин сомаваккха». Художественни фильм.
23.00 — Кердадараш.

29 ФЕВРАЛЬ
ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Вира бакъилг Плюш». Мультипликационни фильм.
9.05 — СССР Гостелерадио Академически эрсий илле хор йолча хьоашалгIа.
9.45 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Конькобежни спорт. 5000 м. Кхалнах. Хоккей. Финальни группа командай матч.
11.45, 15.30, 17.05 — Кердадараш.
15.40 — Наьна школа.
16.10 — Татарски композиторий ашараш.
16.25 — «Заманхочун портрет». Документальни фильмай премьера: «Чемпион цIакхачар», «Версты Буянова».
17.10 — 21-ча бIаьшерера экспедици.
18.10 — «СибарегIен лаьтта», «Иду на Ямал».
18.40, 23.10 — Тахан дунен тIа.
19.00 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Фигурни катани. Хьокхара выступленеш. Калгарера передача.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Телехьежархочун спутник.
22.25 — XV Iан Олимпийски ловзараш торжественно дIакъовлар. Калгарера передача.
23.25 — Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Поэта са». Iилмадовзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Iалам Iомадар. 3 класс.
8.55 — Iилма - довзийтара фильм.
9.05 — Эрсий къамаьл.
9.55 — «Из зIамига доккха дуне». Документальни фильм.
10.05 — Оалхазараши оанхарийи цхьан тхов кIала. 1-гIа передача.
10.35, 11.35 — Музыка 1-гIа класс. П. И. Чайковский. Шера ханаш.
11.05 — Оалхазараши оанхарийи цхьан тхов кIала. 2-гIа передача.
12.05 — «Мухин сомаваккха». Художественни фильм.
13.25 — «Бокхийбараши бераши». Документальни фильмай премьера: «Ижорски урокаш», «ЦIогIа».
14.10, 23.55 — Кердадараш.
14.15 — «Вахар хоза да». Субтитрашца художественни фильм.
17.10 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.15 — Республиканск техникий театра спектакль.
18.00 — XIX Ерригсоюзни партконференцена накъадолхаш. Идеологически кхетамбалар кердача боарам тIа (гIалгIай меттала).
18.15 — XV Iан Олимпийски ловзараш. Конькобежни спорт. 5000 м. Кханах. Каргарера передача.
19.05 — «Нохч - ГIалгIай», Информационни программа.
19.20 — «Депутатий гIулакхаш».
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Вайнах» яхаш Москве хьайийлача фирменни торгови комплексах киноочерк.
20.05 — «Добро пожаловать». «Вайнах» яхаш Москве хьайийлача фирменни торгови комплексах киноочерк.
20.20 — «СалоIача сахьаташка».
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Бабы». Художественни фильм.
23.25 — «Iуйрийнара почта». Музыкальни передача.

ИШТТА ЯШХА ЙОАГIА КРОССВОРД

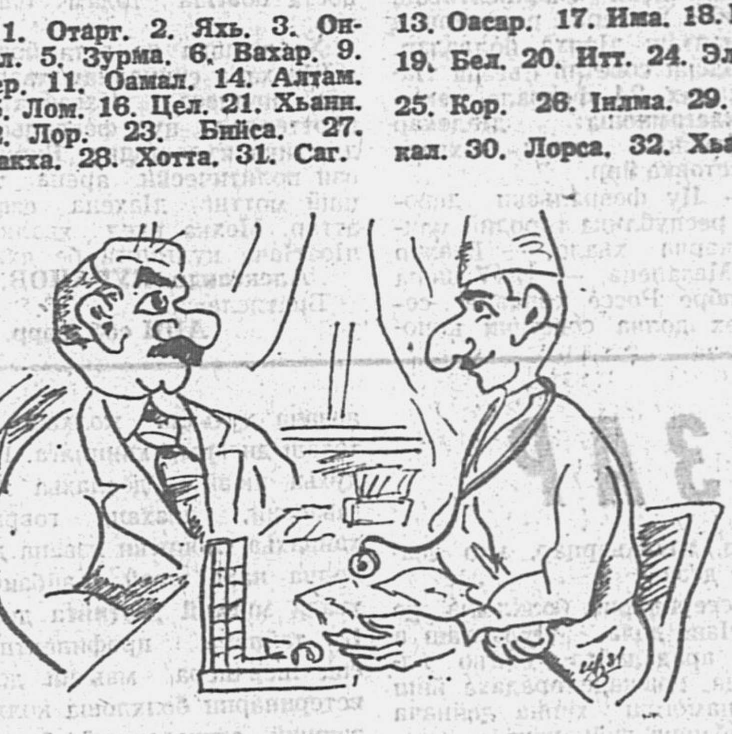
(«Сердало» газет — 20 февраль)

ЛАКХЕРА ЛОХЕ:

1. Отарг. 2. Яхь. 3. Ондал. 5. Зурма. 6. Вахар. 9. Бер. 11. Оамал. 14. Алтам. 15. Лом. 16. Цел. 21. Хьани. 22. Лор. 23. Бийса. 27. Макха. 28. Хотта. 31. Саг.

ПХОРАГIА:

4. Тахан. 7. Iуйре. 8. Iалам. 10. Лоами. 12. Кер. 13. Оасар. 17. Има. 18. Гом. 19. Бел. 20. Итт. 24. Элтар. 25. Кор. 26. Iилма. 29. Инкал. 30. Лорса. 32. Хьаст.

Хьаким - бюрократ лорага венав.
Лоро цунга хетт:
— Фуд хьа саготдер?
— Хнийца, кхычахьа хьожавар, — жоп лу балха тIара лохваьча хьакима-бюрократа.

ВОЗДИНГОВ Махаша дилла сурт.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА
27 ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъа хьадаккхен теген Iомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкаца хьийза хIамаш е Iомаву курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.00. Массовикий-затейникий кружок. 11.00. Теникий театр. 16.00. Халкъа драматически театр. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха видеодискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 10.00. «Нокхарий леладер» яха клуб. 15.00. «ВIашагIкхетар» яха клуб. Дезала цхьана салаIара ди. 18.00. «УнахцIено» яха клуб. 18.00. Кегирхой салаIара сайре.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 16.00. «КIай ладья» яха клуб. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий ДК. 10.00. СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода цехашта юкъера баскетболах йола спартакиада. 16.00. «Лидер» яха спортклуб. 19.00. «Апрель» яха дискоклуб. Кагирхой салаIара сайре.

Офицерий цIа. 14.00. Гор. Москверча авторски илле Театра художественни кулгалхочунца Ю. Лоресаца вIашагIкхетара сайре.

Просвещене болхлой ЦIа. 12.00. «Денал» яха клуб. «Маца тIаювхаргъя Iа салтечун шинель». 12.00. Книжкай выставкера «Педагогически практикера кердадар» яха обзор - беседа. 16.00. Гитаристий ансамбль. 17.00. «Малх» яха хореографически кружок». 18.00. Музыкальни хьаьша цIа. Эрсий романса сайре.

«Красный молот» завода ДК. 11.00. Iарбий меттала къамаьл дувца Iомалуш да. 13.00. Берий бальни халхарий кружокохьех. 15.00. Бешамаш лелаерий клуб. 17.00. Английски мотт Iомабеш йола кружок. 18.30. «Глобус» яха дискоклуб. «Халхадовла хьех».

Пролетбата цIерагIа ДК. 13.00. Къонабарий цIей. 14.00. «Чебурашка новкъостий» яха киноклуб. 18.30. Ткъаьнттара баьнарашта лаьрхIа салаIара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 15.00. «Атеист» яха клуб. «Ислам Нохч-ГIалгIайчене». 19.30. Кагирхой салаIара сайре.

Ким цIерагIа клуб. 10.0.0 «Фотодело» яха клуб. 17.00. «Тхо — интернационалисташ» яха тематически кинохьокхар. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 16.00. «КIай ладья» яха клуб. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

Гороно СДЮСШОР стадион. Футболах дола новкъостацца вIашагIкхетар. 9.00. «Терек» — «Локомотив». 10.30. «Терек» — «Монтажник». НГIАССР футболах йола Iан первенство. 12.00. ГНИ — «Нефтехимик». 13.30. «Башлам» — «Орга». 15.00. «Вайнах» — «Факел».

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —3 +2, Грозне 0 гаргга градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 3—8 градус шелал йолаш, дийнахьа 2—7 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

РАДИО

27 ФЕВРАЛЬ
ШОАТТА

7.35 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.50 Передачай программа. Хаоттам.
7.55 — 8.00 Объявленеш.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 «Советаши вахари» (нохчий меттала).
10.40 Радио ладувгIархой хаттарашта жоп лу НГIАССР хлебопекарнеи макаронни управлене начальника Шайхаев Баудин Якубовича.
11.00 «Хьона, Даьхе, салтечун дог».
11.30 — 12.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
12.30 «СалаIара минуташ» (нохчий меттала).
12.45 — 13.15 «Перестройка наькъагIа».
15.15 «От истоков до наших дней» Нохч - ГIалгIай музыка историецара.
16.00 «Бригадни подряд болх беш я» (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 — «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.20 — 19.00 «Музыкальни почта».

28 ФЕВРАЛЬ
КIИРАНДИ

7.15 Республикански газетий обзор.
7.30 Передачай программа.
7.55 — 7.40 Объявленеш. Хаоттам.
8.25 — 9.00 «Шоана дукха еза мелодеш».
11.20 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15—15.30 «Вай город — вай цIа» (гIалгIай меттала).
16.00 «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал леладераштa» яха концерт.

29 ФЕВРАЛЬ
ОРШОТ

7.45—8.00 «Юртара вахар» (гIалгIай меттала). Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Бахача наьха Ерригсоюзни перепись е кийчо яра лоархIаме этап. Беседа.
8.30 ХIана тIехьаюс предприяти? Грозненски ремонтно-механически предприятера передача.
8.45—9.00 Музыка.
9.15—10.00 Шун дехарагIа вIашагIкхетар. Музыкальни передача.
15.15—15.45 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).
16.00 Передачай программа. Хаоттам.
16.01 Микрофона хьалхашка Нохч - ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамбль а солисташ а.
16.40 «ВIашагIкхетар». Р. Ахматовай стихаш (нохчий меттала).
16.55—17.00 Музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.30—18.40 Объявленеш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-88-12. 254-04; промышленностеи транспор теи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ03019. «Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 672.